

ИШӘЫДАҘНЫҘӘАЛОИТ АИААИРА ДУ АМШ!

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә ҳәынтқарратә усқәртә «Апъснымедиа»

2023 ш. сентиабр 28 № 59-60 (21.485)

АХАЦАРЕИ АГӘАБЪРЕИ РААМЦА

2018 шықәсазы итыңит жәлар рапъхьагыла, Апъсны Рапъхьатәи Ахада Владислав Григори-иңа Арзынба игәалашәарақәа рышәкәы (урьисшәала). Аамтала уи иамеханакуеит 1945 шықәса инаркны 2004 шықәса азынза.

«Сыпстазаарафәы ашықәс уадаққәа маҷмызт, сара сызлахапъшуала даара ихьамтаз, уадаққаз шықәскәан айбашьра иалагаанза, айбашьра аангыи Иреихәзоу Асовет Ахантәафәыс, айбашьра ашьтаҳь Апъсны Ахадас санықаз.

Рыцхара дуны иқалаз, издыруа афактқәеи ахтысқәеи зегьыцәкьа ашәдафәы исзамырбеит. Снавала-аавамлакәа иаахтны исхәоит: рцәыргара иахьапсам ақнытә срыламцаажәеит, аххәа рзықасымцәеит. Урт сара сынарцәымфахь изгоит» – абас ану «Автор икнытә» хәа Владислав Арзынба игәалашәарақәа ирыцу иапъхьажәа маҷ ақны.

Аиқәыршәаф ипъшәма, иарбьажәа Светлана

Ирадион-ипъха Цьбергения ашәкәы аредаторк лақасабала излазгәалто ала, Владислав Григори-иңа ипъстазаара ацыхәтәантәи ашықәсқәа рзы ихтцигаз, дызлагылаз, ижәафәхыр иқәлаз жәлар рлахьыңи, ахыхәчара ухәа ааицылан, ачымазарақәа амыркыцәеиҗш дыхтқакны дышрымазгьы, мышкы бжәамыжзакәа игәалашәарақәа адиктофон ианийон.

Апъсреи абзареи ирыбжәагылаз Владислав Арзынба ифәицзоу хтәурых, иахьа аамтқәа еицану, еицәгыло абицара фәа, атоурыхәра зәазызкуа ирзынижыит Ерицәхә ашьхәиҗш ицхарақәа, хәызмаз агәалашәарақәа, иара ихы авба шаитқоз еиҗш, амшынцәкәа камйцәкәа.

Аригьы Аиааиреиҗш, Фырхәйара дууп! Апъсәфцәа ишәыдағалоит агәалашәарақәа ршәкәы ақнытә хьызхәала Апъсны жәлар Рцынцәтәылатә еибашьра иазку ахы ацыпцәахәкәа.

«Абгахәычы шкәакәа» абжы

Ақыртуа архәтақәа шхәқәлаз атәы сара исахаит асаат 10 рзы акара, Очамчыра араион ахадара аиҳабы И.Гәыргәлиа, 1992 шықәса апрель 10 азы амацүра иахаргылаз икнытә. Исеиҳәеит атанкқәа Очамчыра ишалсхьаз. Зыпъшрак хәа қамтқәа, Гиви Камыгә-иҗа адца исцәит Кьалашәыр азиас афәы дырфәагыланы пъхьака имыштырц, аха уи залымшеит, аҗа иаанкыларәа ахәлыршахаз Ацха қапъшь ақны акәхәит, ақыртуа танкқәа ақалақь иалалахьан.

Ател сизасит Шевардназе, мышкы уажәапъхьа сақәиргәыпъхьан, ари қалашьас иаиузеи, иаанагозеи хәа .

Сара исахауан август 13 азы исацәажәоз иакәымкәа даеазы ибжы. Шевардназе ихы дақәгәыҗны аус шықатдоу, шыта уи ашкәа ахьахәра ишапсам зныпъшуаз бжыла. Иамеикуамыт, мацара исеиҳәаз абри ауп: «Владислав Григори-иҗа, иқалаз қалейт. Апарламент еизыжәга, шәышкәа снейуеит, уа зегьы хрылацәажәап». Еилыскаит ари ақәылаф гыгшәыг иацәажәара цәкы шамамыз, убри аеныцәкьа теләхапъшрала Апъсны жәлар срыпъхьейт Апсадгьыл ахьчарахь. «Иуадашәу абри асаат азы хьамтцроуп, хәаҗхьатцүам, Апъсны апъсра аҗәла зкьо, хәақәкәа зырбо дацәахәроит...»

«Ахәа» хәа хьзыс измаз ақәыла-

ра иалахәын ақыртуа «гвардиаа» өнызқьшык рақара, 58 цыра акәалз техника, хыпъхьазара рацәала артиллериа. Убри инаваргыланы, аҗа ирра-хәиртә, ирра-мшынтә мқкәа, бцьар змамыз Апъсны иафәагыланы абарт амқкәа зегьы ахы иархәаны, Қырттәыла бәбәлацәкьа еиланәгеит Аахыт-Кавказтәи арратә округ ақнытә иаиуз абцьар амилацкәа реимак-реицәк ағанәхьала ахамырхәараз иагаз ахыдцәкәа.

Рапъхьатәи амшқәа инадыркны

Аибашьра рапъхьатәи амшқәа инадыркны апъсуа жәлар ршыпы иқәгылт, ахыхәчара агәыпқәа реицәкаара иалагеит. Аибашьра алагамтәзыцәкьа аҗаҗылазашьа баапъсзан, ххы злахахьчаша ақымзарак хамамыт: хыц-шыцқәак автоматқәа рыла аҗа хәицәагыланы иқалшоз мацзәахон. Гәдоуцә, Урыстәылатәи арратә база афәагъхьа аҗәлар еизейт, абцьар хәшәт хәа иқәгылт. К.Озган ател дысзасит, дсзәцааит иқасцарызей хәа. «Абцьар жәга» – атак исцәит. Қырттәыла анапхгара ақәгәыҗуамыт хәаҗәлар абасқак агәаҗьра аарпъшны афәагыларәа қартцит хәа. Агрессорцәа иахәагы ирзымбатәбарахейт Нхыт-Кавказ хашьцәа рғанәхьала Апъсны имфәагысуаз ахтысқәа абасқак ахатцгыларәа ахьроуз.

Август 14 аеныцәкьа, Маикәап, еицәкаан Апъсны адгыларәа Ахеилак,

имфәагысит қабардаа реицәкаара «Адыге хәсе», ақабарда жәлар Рконгресс, август 15 азы акәзар, Кавказ Ашхаруа жәларқәа Рконфедерация, Шевардназе «қьаадла еибарку абжьас» хәа ззиҳәаз, Жәларбжьаратәи ачерқьесцәа Рассоциация реилатәарақәа. Урт Нхыт-Кавказ аҗәларқәа ирыпъхьейт Апъсны ахьчара иазықәгыларц. С.Сосналиев хадас дызмаз Қабардантәи, М.Кьылба напхгара зиқоз Қарачы-Черқьестәылантәи хатәгәаҗхәрала аибашьцәа рапъхьатәи ргәыпқәа ааит.

Август 19 азы ачерқьесцәа Жәларбжьаратәи ассоциация Апрезидент М.Х.Калмыкоз адыга, абза жәларқәа рахь, Нхыт-Кавказ аҗәларқәа зегьы рахь ааҗьыра қайтцит. Исгәалашәоит, Апъсны ианааз В.Хубулов напхгара зиқоз рапъхьазатәи Аахыт-Уаҗпстәылатәи агәып... Хәқәҗарафәы атып чыда ааныркылейт М.Шанибови Аконфедерация апарламент Ахантәафәы И.Сосламековәи зхагылаз Кавказ Ашхаруа жәларқәа Рконфедерация. Ахтысқәа абас рәиашьа агәтынчымра знаҗаз Урыстәылатәи Афедрация аиҳабыра 1992 август 18 азы ахәамтә қартцит. Уақәа Нхыт-Кавказ аҗәларқәа ирыпъхьейт «ахачхәрей ақәышрей аадырпъшырц, арегион ақны аҗаҗылазашьа шықәызкьо аусқәа ирхымыццәкырц».

Шанибов дырбаандашын сентиабр 23 азы. Нальчик зкьыла ауаа злахәыз амитинг мфәагысуан октиабр 4 азынза. Уи иабзоураны ихы дақәйтәын, ахарадцәкәа зегьы ихыхын.

Аибашьра иахнарбеит, рыцхарас иқалаз, ахәқәйтрей ахыпъшымрей рзы аҗәлар иаадырпъшыз агәаҗьра, ахьамтара зегьыцәкьа ишырцейшырымшоз. Шьоуқы агәра рызгомьит бцьарла еиқәны ихәз агрессор ифәагыларәа хәлшоит хәа, даҗәа шьоуқы ирхәон «аешьей аешьей» рықәеибәхра алыршатәым хәа, ирымпыцархәлаз Ақәа иаанхәз егырт, Қарттәи амчрақәа рықәмчрала, амассатә информация ахархәагақәа ркны иқәгылон Апъсны Иреихәзоу Асовети уи анапхгәрей ирықәызбаны. Рхәатәи иацымныкәооз быжьрабыжьцәа ибжәзуан...

Ақәыларәкәа, архәрақәа

Аҗа импыцәикыз Ақәа атып аман авандализм: ашьтәцартқәа, адәқьанқәа, еиуеиҗшым ауаажәларратә тыпқәа рырхәра азмырхәкәа, ирқәақәон, еилаҗьырхәауан ирзымгоз зегьы. Агвардиаа хәа изыштыз рхымфәаҗышәа ишықәнарбәбәон Апъсны ишалалаз агрессорцәа, ампыцәахәлашәа. Иақыртцәамыз зегьы уаҗеимшхара рзааргон, рапъхьаз иргыланы апъсуаа. Аурысцәа, аерманцәа ашәазызара иамеханакит, избанзар амчра инапәы иқалейт автомат зкыз ақыртуа.

Агвардиаа шьоуқы ахәтә өнкәеи аквартирақәеи рырхәра ианафәыз, егырт анапакқәеи аусхәартқәеи еимырцәон. Ақәатәи ахимиатә зауади, атехникатә мацзүра астанци-

ақәа, абасратә напакқәеи, аҗатын фабрикақәеи еимыхны иргеит. Урт рыхә жәа-миллион доллар артәеит. Иақыртуам ауааҗьсыра ирымырхуан рхәтә транспорт, ицкьа-шәкьа иқәцан ахәынтқарратә автотранспорт. Апъсны иалыргеит абырзенцәа, ауриацәа, аестонцәа.

Рапъхьатәи афәагыларәкәа, апъстбарақәа

Иага ус иказаргы, аөнүцқатәи архәтақәа рполк аибашьцәа, акомандирцәа аҗа хаха ифәагылейт. Уи дақәгәыҗуан хьахәа-пъахәа имамкәа Гали Ақәеи ирыбжьдоу амфәаду даныланы дцарашәа. Аҗа рапъхьазатәи афәагыларәа иоуит Охәрейтәи агарнизон ақны. Абрақәа аҗа рапъхьатәи ацәызқәа иоуит, иқан ишыыз, ихәыз.

Анафәстәи афәагыларәа қалейт Агәызера ахаблан. Абрақәа дыршыит апъсуа рота акомандир Баҗәтелиа Нури. Амқкәа еикарамызт. Аҗа иколлонна анафәстәи рныкәара аанкылан Турбәза, зынзаск дзейтәмцәа данкылан Ацха қапъшь ақны.

Абри инаваргыланы, Апъсны архәтақәа аналала ашьтаҳьцәкьагы, мақьаназ хәқәгәыҗуан Ақәа амфәадукәа рфәы аидысларақәа рыцәцара хәлшәп хәа, ацыхәтәан ақыртуа архәтақәа Апъсны аанырмыжьыр ада пъсыхәа рымамкәа рықатцара. Аганқәа рхәтарнақәа реиқәышақәатрала, Апъсны аөнүцқатәи архәтақәа рполки абцьар зкызи ақалақь иалтны Гәымста азиас афәы ахырбәбәартқәа қартцит, ақыртуа танкқәа рақәзар, →

Аиааира – 30

АХАЦАРЕИ АГЭАБЪРЕИ РААМТА

← Ақантәи Агәызерака идәықәтәи. Адырәәчәи, август 15 азы, ақыртүа десант зхыцит Цандрыгъш (гүасатәи Гантәиди), Гүсоу азиас ала Урыстәыла ахәаәчәи.

Август 18 азы ақыртүа танкқәеи аршыақаи имхәа-мырза айқәшахатра еилаганы Агүсны ахтны-қалақь рымпыцархәлеит. Иара убриалагы аймак тынч мшала атып ақәтәразы алшарақәа зегьы ныцәба ицеит. Хадгьыл аба иқәаразы ианхәз акызацәык акәын – мчыла.

Аибашыра ианалагыз инаркны иахәарақәаз ө-фронтк шыақәгылеит: Гәымстәи (мамзәргы Мратәшәәтәи хәа изыштыз) Мрагыларатәи. Актәи иатәнакуан Гәымста азиас инаваршәны, афбатәи Мрагыларатәи араион ақытәкәа инарыватәны. Ари афронт шыақәгылеит ахала, апартизанцәа рыла. Агүхәа напхгара аитон А.Зантариа, аштыах – М.Кышымариа. Гагәри Гагра араион рхы ианәкәитыртә аштыах, атылахахара Аминистрра айқәара хәлагеит. Ари Мрагыларатәи афронтгы даара иахәон. Урт ө-фронткгы дара-дара еицхырауан, рхәтә тып ааныркылон. Зегь рааста абри аибашыра аума зхызгыз тқәарчалаа роуп, аха иага гәагра рыхтыргазаргы, ихәамцит, ршыамхы адмырсит.

Ельцин амшын дтан

Аибашыра рапхәтәи амш аены азәыршәи исабжыргон Афон Фыцка сарц, избанзар уа Ахәынтдачәи иқәгылон ВЧ-аимадара. Уах сцойт хәа схәеит, аха Ақәа саанфәст, аурыс хәаахчәащәа рах сдәықәлеит, урт ирымаз ВЧ-әтәл ала Ельцин сыеимаздарц. Ақыраамта стәан ахәаахчәратә архәтәкәа реиҳабы икабинет акны, аха башахейт, сгәы сажьон акәымзар, Ельцин икыңза сьбжы назашы амамызт. Аштыах азәи исеиҳәон, Ново-Огориова аамтақәа раахыс ибзианы издыруаз Апрезидент икычәащәа реиҳабы Коржаков Қыртәыла ахатарнақәа нас иреиҳәозшәа август 14 аены Арзынба Ельцин аеимадара иеазишәон, аха сара иаасылшоз зегьы кәсцәит уи алмыршаразы хәа. Ицәбыргытәкәаны ател сасуан, атак сыртон Ельцин амшын ағы иеиқәабит, дахзыргәамцүам хәа. Абартқәа зегьы машәыршәа икамлөит.

Сгәы иаанагоит, Агүсны ақәлара еиқәыршахатын хәа 1992 ш. июль азы Дагомыс, Ельцини Шеварднәзеи реипыларәфәи. Аиашаз, аштыах 1992 ш. август 26 азы Б.Н.Ельцин, Қыртәылеи Агүсни рнапхгарах аагүхәара кәитцәит: «Хәра агәра ганы хәкоуп, зыпшрак хәа кәмтәкәа архәтәкәа ралгәри аибашырақәа раанкәларәи шатаху...»

Сара игәәсцәит ахәаахчәратә отряд акомандир иышьәтәшәа ихы шымшәагыгыз. Иаахтәаны сизәцаит: «Абра, шәкабинет акны ськазаара Шәара шөппланкәа рацәак ирыламзар акәхап?» «Ааи, – ихәеит уи, – адта сьтоуп абри акабинет шәдәылганы шәнаскәызгарц». Абарт ахтысқәа кәлаанза аурыс хәаахчәащәеи хәреи аизыкәазашыа бзиақәа хәбжәан: звиадистцәа рганахәла ашәартәра иантагыла, ача рызнахгон, избанзар дара ақалақь иалалар, урти дарәи еиқәахар, ацтәа алтыр ауан... Ажәакала, уи аены Ельцин ател сизәамыст, иара убрәнтә сышиашаз Гәдоутәка сәит.

Абарт амшқәа рзы зынзаск схафәи икамызт стәацәа, исыздыруамызт урт ахыкәз. Хабацәа рцәа иазырфоз Ешыратәи алабораториа итәтәан...

Аибашыра иаарласны ишеилямгоз лабфәба уащы ибо ианалага, уи агрессор ипланкәа ирыцаркуамызт, Шеварднәзе дрықәшахатхейт Урыстәылатәи аган иднагалаз айқәәжәарақәа. Урт азгәатан сен-

тиабр 3 азы. Айқәәжәарақәа ирылағанза шымшәа ақыртүа архәтәкәа Гәдоутәка ажәыларә иалагеит. Иқалап, Қыртәыла анапхгара иртахызтгы айқәәжәарақәа рах инеирц, аиааира згәз ракәызшәа. Аба игәтәккәа еигүыркәеит хәқкәынцәа, Гәымста нырцәкәа шәпхәа дыпхадырсит гүстбарәлеи техникалеи ацәыз дукәа итаны.

Сентябрь 3 азтәи айқәәжәарақәа

Сентябрь 3 рзтәи ахтысқәа даара ибзианы исгәәләшәоит, избанзар урт акырза зтәзкуа ароль ааныркылоит. Сентябрь 3 сара сьпүстаарафәи зегь рааста мшы хәамтәны исшәоит. Айпыларә аламтәлазы Москва хнейт. Иныкәырпүшшәа 14:00 саат азы Урыстәыла ФСБ Ахантәашы дааит, хәиманы Б.Н.Ельцин иахәамшәа хәқәлеит. Борис Николаи-игүа ихәон Агүсны аинтересқәа сыхычөит, ақыртүа архәтәкәа ралгәра алсыршөит хәа. Уи иажәа наимызгеит. Ус кәзшәас иман.

Аилатәара мшәагысуан «Президент-отель» акны. Астенограммала иубоит ахәмарра хәра хгәашәкәа рфәи ишымшәагысуаз. Б.Н.Ельцин ихымшәагышәала иубартә иқан гүатлика мадарак ала дшаанымгылаз, актәи «идикилахан» сара снейанза: Шеварднәзе ицжәхәан. Азәыршәи ирхәо сахәхәан, Ельцин Шеварднәзе дшаабалак ихәатәахы диагоит хәа. ИАР айпыларәкәа раан Шеварднәзе Ельцин дшынеиқәагышәак иарнак зегьы реырыпүсахуан. Актәи агүатлика аштыах Ельцин ак ихәон, афбатәи анидикилалак – даеақы. Айқәшахатра атекст хәуит аилатәара алагамтазытәкәа, убри акнытә уи иахәо аилкааразы, агүхәаразы аамта шыстаху схәеит, аха Козырев дахыццакны агәра хиргарц далагеит уанза аусуратә гәыпкәа еиқәдыршахатыз атекст арәдакциатә кәзшәа змоу агүсахрақәа гүшба затәык роуп иалагалу хәа. Сара

Аиааира амшыңаа аены. 1995 ш. сентябрь 30

иқәсырхыит, иагысхәеит ихәмоу атекст акны иқәхтәз ажәалагалақәа шыкәам.

Статиа-статиаала ахәәжәарахәи хәниас, реиарақәак рыкәтәра саналага, Шеварднәзе дхәатцәы-хәйтцәуа агәамцра далагеит...

Зегьрыла иубон, абас сара зегьы ахысразоз, иахыкылыршәшәауаз ашыцәагы ргәы шыгүнажәоз. Сгәы итхон, сара стәала, адокумент акны акырза зтәзкуа азнейшыкәа аанәхгы-арахыгы иурхартә иахыкәа.

Ельцин иакәзар, адокумент анапәтәра дахыццакан, избанзар дацәшәон «абри аимаки уи амцашыреи Урыстәылака ииасыр» хәа, убри акнытә ахәтәкәа ихы рылаиғалар итәхымызт.

СССР Иреихәзоу Асовет акны акыраамта аус зухәаз, идырмәзиуа адокумент ацәәхәкәа бжәамыжзакәа ирыгүхәхәаз, насгьы хәлацәәжәоз айпш икоу акырза зтәзкуа аганахәла Ельцин ихымшәагышәа сгәы снархыт. Дара-дара шөицәәжәахәаз афәкт ағәагүхәа снаган сдыргылт, ари «знапы ацәзмышәуа акыр шыкәса иламыс данызбалоит» (Астенограмма, ад. 110).

Рыцхарас иқалаз, ихәатәуп, ахәтәгәагүхаратә цысра агүсуа проблемафәи Нхытқавказтәи ареспубликақәа рнапхгәащәа рпози-

циа агүсахра зыдхәалоу Урыстәылатәи АФедерация Апрезидент дахыркәымчүаз ауп.

Даара иуадащәоу ашәымтәкәа раан уащы ихы иаха еилыхха аус иуеит. Астенограммала иубоит изакызаалак еытцәк гүшааны адокумент анапәтәра сшыргәагәоз зегьы рызхәыцразы. Хделегация иалази сарәи хәилацәәжәаны, ишыкәа-сырбәәеит анапәтәра сшәзхиз, аха ахәтәц 11 (ахәтәгәагүхәрауаа рыкәызбара иазкыз) агүсахрақәа хымгүада иалагаланы, избанзар ламысла, уащәрала азәгы азин имамызт Агүсны жәлар ирыцхәраарц иааз рыкәызбара. Убри ахаангы схы ианасыжырымызт, дара ахәтәгәагүхәрауаагы сьрзеилкаауамызт. Хәизырзхейт «агүыркәкәаразы, алмыршаразы...» хәа.

Ажәа анирцәа

Адокумент анапәтәра аштыах имшәагыз апресс-конференцияфәи Елцини Шеварднәзеи анықәгыла, анащәа ажәа сьрцәит. Айқәәжәарақәа уадащәи ишымшәагысизгы, урт рылцшәкәа хгәы ишамыхәзгы, агүсуа жәлар агеноцид шырызуа схәарц азы ари амомент схы иасырхәеит. Шеварднәзе иуеагышәи иубон, гәагәла деитцәтәи дшыкәз, ихәтә пресс-конференция амшәагыра игәы иштәз. Снаидгылан иасхәеит, убри итәхызар, хәра дтәны ишыкәагүгәло апресс-конференция аицымшәагыра. Иара дшәеит, иапшыгарц итәхыз мап ацәикит.

1992 ш. сентябрь 4 азы иқәсцәз ахәамтәфәи шәпхәа иацысышөит «Агүсны ақыртүа архәтәкәа рыказаара атагылазаашыа шыкәызкәо фактор хаданы ишаанхо», убри акнытә урт ралгәра «атынчра айтәшәкәагырларызы гүкара хаданы ишыкәо». Аха ари алдыршараны иқазма Агүсны архәтәкәа алазгалаз. Агүсны архәтәкәа ралгәра азтәара шытысхуейт хәа агүхәа хәкәзыр-

Агүса-абаза жәлар актәи Рконгресс иалахәыз, Лыхны ақытан. 1992 ш. октябрь

Абри инаваргыланы, Ақәантәи ақыртүа архәтәкәеи атехникеи ралгәра сгәы иштоу шыкәа-сырбәәеит Агүсны амчра азакәантә усбартақәа русура аиталаргаразы, избанзар автомат ахы хтәпшүа аус хәзуамызт.

Москватәи айпыларә Аихшылатә документ инакәыршәаны, 1992 ш. ноябрь 20 азы Урыстәыла айқәбәи ирыдыркылаз Адцала ақыртүа-агүсуа еибашыра аан ааха зауз ауаапсыра агуманитартә цыраара рзоунашөит. Цыдала иалскаарц стәаху ахәзатә бацшәхырымшәауаз. Хәаира аус акны атып ду ааннакәлеит агүсуа-абаза жәлар Актәи Адунеизегьтәи Рконгресс. Уи мшәагысит Гагра ахы ианәкәитыртә адырәәчәи, 1992 ш. октябрь 7 азы Лыхны ақытә акультура Ашәафәи.

1992 ш. октябрь 7. Лыхны ақытан

Азәыршәи исабжыргон Черкәеск имшәагызгарц, Аконгресс алахаылацәа ршәартәдара атыхәала, аха сара стәи иасыргейт. Иқалаз убри ауп, ари аус хәазыкәахтәи аакраауан, аибашыра хпүрхагәахейт акәымзар. Аконгресс аусура аеалархәра рылшеит 140-шык аделәтәа рахытә 125-шык, убрахы иналәтәны Тьркәтәылеи, Германиеи, Франциеи, Голландиеи ркнытә хдиаспора ахатарнақәа. Аконгресс аартфәи ськәгыланы исхәеит «аибашыра хшәащәымшәаз... хәжәлар рымч шәкәоу рыпүсдгьыл ахычара, атынч зтәарақәа ртыгү рыкәтәрагь». Машәыршәа акәзам ськәгыларәфәи исызхәаз аекономикеи аполитикеи рганахәла хәгәтәкәа ртәи, иара убас XIX ашә. азы аурыс-кавказтә еибашыра иахәаны Кавказ ашхәруа жәларкәа изакәанымкәа рыкәцәра аганахәла атоурыхтә иашара айтәшәкәагырлары шатаху.

Аконгресс аусура ианалага уи иалахәыз ООН ашкә аагүхәара кәртәт агүсуа жәлар хәхәарц, жәларбжәратәи азакәанкәа инарыкәыршәаны ахәтә хәаақәтәразы рзин нагзәахарц. Агүыбра дукәа адахәалон ООН, аха хәизыкәаашәкәа марианы изышыкәагыломызт.

Агүхәаза инаркны

...Аибашыра ианалага инаркны Бзып азиас афәи ахырбәәртә кәтәан, имшәагысуан акырза зтәзкуаз апозициатә жәыларәкәа. Бзыптәи ахырбәәртә напхгара аитон С.Дбар, аштаб айқәбыс дықан М.Кыылба.

Аибашыра тәуп ицәоушәаша ахтыс цышәхәкәа рыла. Ианаамтәз сара сыхышә азыштыны сагүхәон Ацынцәылатә еибашыра Дузза атоурых, издыруейт ахырхартә хадахы ижәылауа аган ишеизнаго акырза еиҳаны амцкәа, абцәар. Аха Гагра атәрцәра аангы, нас Ақәа агараангы уаапсыралагы, техникалагы, бцәрла айбытаралагы апыжәара хәмамызт.

Гаграка қәфиарала ажәыларазы ххы иахархәар акәын атыпәнтәи арелиеф. Рагүхәаза иргыланы еибашыра бәәәла хнапәфәи иаахгейт Мамзышәа, убри камлазгы, аба убри ахәхаракыра дыкәтәаны ишааитәхыз хәтәцәа зыһәыз Гүицунда акурорт ахыбрақәа дреихсуан.

Анащәа, хәрхәтәкәа ақалақь иахчынгылаз ахаракырақәа рахы

икылыны, аба ижәлеит. Мчылагы, абцәрлагы хәмчны, артиллериа хәа изыштыоу ахархәара амтәзакәа, абри ажәыларә саназхәыцуа, шәпхәа агәра згоит, 1992 ш. октябрь 6 азы Гагра ахәкәиттәра рагүхәзатәи зәа гүсхәа амамыз уснагзатәи, зыхәшәара уадащәу хтысын. Ихауит нас даара ихәхәаз апышәа ду. Ицәбыргытәкәаны Агүсны жәлар Рцынцәтәылатә еибашырафәи ари қәдәианаран, гәыштыхган.

Гагра атәрцәра

Ақырза зтәзкуаз атып ааннакылар акәын иаалыркәаны ажәыларә. Уи иалагеит октябрь 1 азы. Ажәабжәс ихәхәрызеи хәа, Султәан Асламбек-иғәеи сарәи аштаб акны хтәан, ашыжә асаат 4 рзы ақара хар ршәтәб айқәбы С.П.Дбар иеанхәмеидәз. Шәабақәоу, шәабанеихыоу хәа азтәара атакс уи ихәеит ажәыларә убаскәк ирласны ицоит, абыржәйтәкәа хар ахыкәоу ахәара шийәуадащәу. Ақыртәа абақәоу хәа азтәара атак ркәфәны икайцеит: «Ршыамхы реадыргоит». Иара убас ихәеит ихыатуаз ахәынтсөветәа икарыжызы аштабтә машына акнытә дшәсуа, аха аус шауа.

Абарт ажәыларәкәа раан, иаидкылыны аибашырафәи айпш, хәтәтәс ихы ааирпшөит Чечентәылантәи хәтәгәагүхарала аибашыра Х.Ханкаров – аибашыра гәымшәацәкәа. Гагра анахәа, егы хәтәгәагүхарала аибашыра И.Арсамиков, хәшәтә акны Нхыт-Кавказ ахатарнак инапынцәкәа назыгзоз, сара дсыхәеит агүсуа бирак истарц ххәафәи иқәиргыларәзы. Аха ахәаафәи даннеиз, уи ишәыршәыруан Кавказ Ажәларкәа Рконфедерацияи Агүсны Ахәынтқарреи Рбираккәа. Аштыах, рыцхәра дуны иқалаз, ащыцәагы тәхейт.

Гагра ахәкәиттәреи ахәаахы акыларәи акырза иармариет хтәгылазаашыа, Шеварднәзе ахәамтә бәәәкәа шыкәитцәзгы, иара убас харбцәар мқәа реикәыршәарагы. Абцәрла, цыапхәныла, техникала ирацәаны ахәатәа хәуит. Гагра аштыах ауп ианхәу атанккәа, БМП-қәа, БТР-қәа, «Град».

Авиация иатәнакуа акәзар, аделәтәпланкәа рыла хәлагеит. Зиас хәычк ахыкә акны атәртә кәхтәит, аштыпәрааратә цәахәазы – амшәу. Иахә уажәраанзәгы ибзианы икоуп, акыр шыкәса шәахыоугы. Убри ахаирплантәартәхы саннеиуаз, избон уака ахаирпланкәа штәоз, аха хәра хәзлалагәз аделәтәплан ала ауп. Дысгәәләшөит, рыцхәра дуны иқалаз, итәхаз хәпүршәи О.Чанба. Даара цкәына кәиматын, дыпшзан. Лассы-лассы сьшкә днеиуан, еснагь дсәзтәуан ахаирпланкәа анбахауеи хәа. Дагытәхейт иааххәаз ахаирпланкәа руак акны. Иара иоуп Ақәа азааигәара Бабышыра иқаз аба ихаирбәәәза рагүхәа абомбақәа ақәзыжызы.

Гагра хнапәфәи ианықала, хгәыпкәа реитәкра, абатәлионкәа реиқәаара хәлагеит: иарбанзаалак абатәлион иаиуит хыпхәзарала иатахыз абцәар, агранатаршәақәа, акәалзтехника.

(Иацу йкоуп)

Иаазыркәфәны акыпүхы иазирхейт Борис ҚАЦЫИА

Ақәа ахақәиттәра 30 ш. ахытцит

Сынтәа Аңсны Жәлар рдыңың-тәылатә еибашырағы Аиааира 30 шықәса ахытцеит. Уи Аңсны жәлар зегы иазгәартит. Убри арыцхә инамәданы сентиабр 27 рзы Ақәа ақалақь ахақәиттәра 30 шықәса ахытца иазкны Аңсны зхы ақәызтаз атеицәа анышә иахьамадоу «Ахьз-Аңша» апарк ахь ашәт шытцәрақәа шьтарцарц имфахытцит Аңсны Ахада Аслан Бжәниа, уи ихатыпуаф Бадрә Гәынба, Аңсны Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба, Аңсны Аңыза-министр Александр Анқәаб, Аңсны Ахада Иусбарта анапхгаф Абессалом Кәарциа, Ашәартадара Ахейлак амазаныкәгаф Сергей Шамба, Жәлар Реизара адепутатцәа, Аиҳабыра Реилазаара иалоу, Аңсны икоу Урыстәылатәи ацқаражәхәаф Михаил Шургалин, аибашыра аветеранцәа, итахаз ртахцәа, афәр.

Анаф асахьатыхьцәа Реидгыла Ацыргәқәцәтә зал хадағы иаартын Аңсны Аңыңыңтәылатә еибашыра иазку ацыргәқәцә. Уақәа изырган хыпхьазара рацәала асахьатыхьцәа русумтақәа. Урт рхыпхьазараф иқан: Мариа Делба – «Аццышә», «Аимабзиабара», Тәмыр Ахәба – «Пьета», Аксана Барзаниа – «Аибашыра ашытә», Кәараса Черкәези – «Зылахь еикәу аңхьыс», Астанда Адлеиба – «Гәымста», Илиа Цәыцба – «Ихәу аибашыфы», Виссариион Цәыцба – «Зыпсыбаф зыпшааз», «Август 14», «Ткәарчал-

тәи агоспиталь ағы», «Латәтәи атрагедиа», Леонид Еныкь – «Гәымстатәи апеизаж», Борис Ашәба – «Гәымстатәи ацқәа», «Схьычпәпәырхьыч», Амираан Адлеиба – «Ан», «Нартәа рдоухә», Сасун Торосиан – «Гәымста аханы атынчра», Заур Ацба – «Аңсуа еибашыцәа», Руслан Габлиа – «В. Г. Арзынба», Руслан Чхамалиа – «Аибашыра – ахьычы илақәа рыла», Батал Цәапуа – «Гъхынчкәын. Мрагыларатәи афронт», «Гъхынгәы. Мрагыларатәи афронт, Аңшыа Хагба – «Атәым бцъар зку», «Аиааира»,

Нугзар Логәуа – «Ахәылбыхәа», «Герника – Ақәа», «Ашыжы», Руслан Габлиа – «Уарада гәышә уарада» ухәа убас ирацәаны.

Иара убас Ақәа ақалақь ахақәиттәра 30 шықәса ахытца иазкны агәырбәаратә концерт иацқан Р. Гәымба ихьз зху Аңснытәи ахәынтқарратә филармони-ағы.

Агәырбәаратә мшы хыркәшан Амхәцырқәа рыпшахәағы амцешылыкәа ажәфан ахь рыштырала.

С.ГЬЕРГЬИА

Аамтақәа реигәныцәра

1992 ш. август 14 рзы аныкык еидызкылоз Қырттәыла Ахәынтсовет ар Егры азиас ақны – Қырттәылеи Аңсны рхәаа иахысны хтәыла иақәлит абцарлеи техникалеи рееиқәыршәаны.

Аңсны Аңыңыңтәылатә еибашыра цысит. Рапхьаза ианкылан Очамчыра иазаанза Охәреи ақытан хәруаа рхырбәбәартафәы. Уа руалпхьа нарыгон Аңсны ашнуцқатәи архәтақәа рполк хатәгәапхәра-ла амацзурафәы иказ. Афагыла-ра роует иара убас Очамчыра ақалақь иахыкәшауа амфәду Ткәарчалтәи ахатәиртафәы. Аены аидыслара қәлеит Агәзера ахаблангы, аха саатқәак рыла Ақәа иазааигәахейт. Ақәа, Мрагыларатәи аган ағы Аңсны ашнуцқатәи архәтақәа рполк ақнытә Аңсадгьыл ахьчащәа рфагылеит, аиґахысрақәагы қәлеит ажәипхьтәи ашкол аңхьа, аха ихьамтыр амуит, амцқәа еиқарамызт. Хапсадгьыл ахьчащәа иаразнак рымцқәа еизыркит Ацқәа қәпш ақны, аминақәа ытацаны амфә ркит. Аиґахысрақәа еихсыбьуамызт. Аены аґа рапхьатәи итанкыгы имхын. Хапсадгьыл ахьчащәа хьацырц ргәы иштә-

мыз збаз ақыртәу қәылащәа рпхьазацәа Аңсны анапхгареи дарей реиґәаажәара иазыразхейт. Излеизааибагаз ала, ақыртәу архәтақәеи реибашы-га атехникеи Ақәа ааныжыны Мрагыларатәи аганахь – Баґбаран ақытан иаангылт. Аңсуаа Мрагашәарахьтәи аганахь ина-скеит – Гәымста азиас нырцәка ииасит.

Аиқәшахатра шықазгы, август 18 рзы уи аңқара еиланы ақыртәу архәтақәа Ақәа иалалейт бцъарк тмыркызақәа, рнапахьгы иааргеит. Абри амш инаркны аңсадгьыл ахьчащәа Гәымста азиас нырцә рхырбәбәартақәа аанкылан итәейт. Гагра ақыртқәа рнапахьы иааргахьан.

Қарттәыла ар Аңсны ианакәла аенытәкәа Аңсны Иреихазоу Асовет Апрезидиум ақәцарала ауаапсыра рееизыркырц рыла-нахәейт 18 шықәса инаркны 40 шықәса зхытцау рқынза, насгы ашныцқатәи аполк ашқа рхы дырхарц. Аңыза идцан аполк ашныцқәа 500-шык еидызкылоз абаталионқәа хәба реиґәаара. Иаарласны, август 18 рзы иапцәахейт иара убас атәылахь-чара Ахәынтқарратә комитет (ашьтахь – хара имгәкәа, октиабр

11 рзы еиґәаахейт атәылахь-чара аминистрра). Абасала аңсуа жәлар аґа иґагыланы рыпсад-гьыл ахьчаразы рееиґәаауан.

Рапхьатәи амш аан Ақәа, Ацқәа қәпш ақны, иара убас Ацқәа шкәакәа хәа изыштыоу рыкәша-мыкәша иаарласзаны еиґәаа-хаз ахырбәбәарта иабзоурахаз рацәоуп анафәстәи ахтысқәа рыґәиашыағы. Аамта қәақ иа-лагзаны Аңсны анапхгара ирылдыршеит зда псыхәа ыка-мыз аусмәпәгәтәкәа рынагзара. Уи нахыс Аңсны анапхгареи, ажалари, Аңсадгьыл ахьчащәеи еидгыланы аґа иґагылеит.

Шықәсык инацны ицоз аибашыраан хәжәлар иргаз Аиа-аира иабзоураны иахьа Аңсны аґиара амфә иануп. Ахтны-қалақь ашнуцқәа акәзар, Аиааира 30 ш. ахытца ахатыр азы ақалақь иахьчанакуа еиуеиґшым атыпқәа рхафәра дырпшзоит, идырґыцуейт. Убарт ируакуп аибашыратә тоурых змоу Ацқәа қәпш. Абар, мызқәак цуан ақалақь абиуцет ала уи аиґарґыцра иаґиґәтәи аргыларатә усбарта. Акыр аремонт азыруит, абыркылкәа уаанзеиґш аңштәи қәпшыла иршәит, сентиабр 27 рзы аусурақәа хыркәшан. Ацқәа ашыапы дырбәбәейт, атротуар аплитка ґыц ықәырцеит, ашыақәкәа рыпсахит, афымцәлашара ацәахәа ґыцқәа бжырдәит, убас имацым имфәпгоу аусурақәа.

Ацқәа қәпш ахатә атоурых цәулоуп. Басла азиас иху ари ацәа хтдан шәышықәса рапхьа. Ахьзгы ахынтәауа – рапхьаза уи ршәит қәпшыла. Убри инаркны Ацқәа қәпш хәа ахьз аиуит. Аңхьа аихатәи цәа хтдан, ашытахь – аиха-бетон ала ипсахын. Аха ахьзи аңштәи еиқәырхан.

Ақәа ақалақь Ахадара аиҳабы Беслан Ешба ишазгәейтәз еиґш, ацқәа атоурых-культуратә бақәкәа рсиа иалоуп, ақалақь зырпшзо атыпқәа ируакуп.

В. АЦАНБА

Ажәыларакәа рыґәдыртбауан...

Аңсны Аңыңыңтәылатә еибашыра (1992-1993) ақны рлага-ла дууп Ақәатәи аққәынцәа. Аибашыра аветеран, Ақәатәи абаталион актәи аротә акомандирс иказ, Леон иорден занашыоу Иури Хәатланзиа иахьа хәжәлар Аиааира аныхәа рыдныхәалауа, Ақәа ахақәиттәразы имфәпхьсуаз аиґхәтәантәи инартбааз ажәыларакәа рахьтә хтысқәак дырзаатгылеит.

Иури Хәатланзиа рапхьатәи амшқәа инаркны Аңсадгьыл ахьчащәа дырлагылан. Очамчыра араион Кындыб ақытан ииз, иа-азаз акыр шықәса раахыс Ақәа дынхон, аус иуан, ахтны-қалақь ақны атаацәараґы далалейт. Аңсадгьыл ашәарта иантаґыла лакшәакрақәа имцәейт, еиґа дахьтаахыз атып ахь днейт.

Аңсны Арбцъар Мчқәа ирыцәнакуаз актәи абригада ашбатәи абаталион ақны ишыақәгылаз Ақәатәи абаталион ақны, аханатә аибашыцәа асиа ранцара иалагзгы иара иоуп Афон-ґыц аеизгара ианапхьырга.

Уаанза еиуеиґшым агәыпқәа ркны еибашыуаз Ақәаа рыцкәынцәа, еиґарафык афәр рақәын, урт иртаххейт цъарак рееидыркыларц. Ақәа ииз, иаазаз арпәрцәа ирылан Ақәа инхоз еґырт аңсуа қкәынцәаґы мацфымкәа. Афәр рыфәнутқәа иқан жәаф-жәибжә шықәса зхытцазгы. Ақәыпшцәа ажәыларакәа иргомызт, ашәныка ицарц рабжәаргон, аха ирымукәа фәпхьа афронт ахь ихынхәуан. Аибашыра адәаґы агәымшәара адырпшшуан. Улахь еиқәызтцо, урт иреиуазгы тәмхар амуит.

Абаталион анапцәа хәибашыцәа рфапхьа ишьтаз аус еиґа еиґәаахейт, ажәыларакәа аңқарақәа инарықәыршәаны аеазықәцәарақәаґы ирылагеит. Ақәатәи абаталион анеиґәааа нахыс Аңсадгьыл ахьчащәа Ақәа араион Кәтышхәа иахьчанакуа итәан.

Август аеишамтазы зызбәхә хәмоу абаталион Ақәа араион иахьчанакуа – Ахбшы иқан, адцә ироуз ала уантә илбааит. Жәамш аатуаны акомандирцәа еизыргеит. Абаталионқәа зегы рфапхьа адцәкәа ықәдыргылон. Ақәатәи абаталион аибашыцәа анапынцәа рыман Гәымста иху аладатәи ацқәа ала аґа ихьарпшшазы. Ари ианагоз уи ақәын, адцә анагзара шмариамызгы, ажәыларакәа еиґәкәаны Гәымста ацқәа иқәстәын, аґа ихьырбәбәарта дытцәтәын. Иаарласны аеазықәцәарақәа ирылагеит.

Мазала ажәыларакәа азгәатан сентиабр жәаф рзы. Абаталион аңшыхәратә гәып аиҳабы, аңшыхәрафәгы, ажәыларакәа раангы зеалызкаауаз Харитон Папба, иара убас уи ишыцәа Даур Барцыц, Анзор Бигәаа, Аслан Агрба ухәа даараза интырхәааны атаґылазаашыа тырцааит. Убри абзоурала, ажәыларакәа ақәылащәа иреиуаз Гәымста ацқәа ахьчащәа ргәып рыткәейт асаат ақы азы, ацқәа ианықәсуаз аамтазы. Ари атаґылазаашыа иалнаршеит абаталион аибашыцәа аґәыпкны рычешаны ацқәа рықәсра. Иаарласны хәибашыцәа ацқәа ишыкәсыз еиґш адырра ртырцит Гәымста иху хыхьтәи ацқәа ааигәара итәаз хәпсадгьыл ахьчащәа. Саатқәак рышьтахь ауп ақыртқәа икал-тәкәыз анеилыркаа. Хәпсадгьыл ахьчащәа даара изықәґыуаз Харитон Папба ишыапы ицәызуейт аґа артиллериала ихысрақәа раан, итахазгы қәлеит.

Абаталион иацанакуаз ашбатәи агәып аштаб аиҳабы Леуан Миқәа драпхьзаны аихамфә ашадәхтәи аганахь ииасит еихырцәарц, насгы уи ахылапшшазы. Актәи агәып ацқәа ақнытә аладахьала аибашыцәа рґынархейт абаталион акомандир Сергей Матосиан, Иури Хәатланзиа, Даур Хәразиа рапхьаґылан. Аңхьака инаскәейт, ахырбәбәарта аиґәараґы рылдыршеит амандаринақәа рбақчағы. «Учхоз» хәа иахьаштыоу атыпәґ иааиґпмыркызақәа

ақыртқәа рылахысуан бцъар хкыс ирымаз зегы рыла. Даара қазара-лаґы ахыхьчара аґахын, ақәыґара аарпшшәын. Хәибашыцәа Алашарбаґа ахабла иахьчанакуа амшын аганахьала есаира пхьақәа инаскәын. Ақәа анапахьы ааґаразы х-ганк рыла ажәыларакәа мфәпхьсуан. Абаталионқәа зегы рееимаданы алтшәа бзиакәа аадырпшшуан. Ақәатәи абаталион аибашыцәа лымакала иазгәышыуан ахтны-қалақь алалара, еґырылдыршеит ааха дуқәа шроузгы.

Иззатәузеи, мчыбжык иалагзаны ишыақәгылаз атаґылазаашыа даараза иуадашын, аха хәибашыцәа ргәы еиґампґейт, иахьынзарылшоз рыдцә анагзара иацыртцон.

Аңсадгьыл ахьчащәа Иури Хәатланзиа иахьаґы иґәы иалоуп Аиааира амш аан Егрынза дахь-зымназаз, избан акәзар, сентиабр шәеижәишба рзы Сергей Матосиани иарей ахәра бәбәкәа роуит. Убра ихьркәшахейт Иури иеибашыратә мшә, избанзар ахьышәтәыртәхь дырғар акәхейт. Октиабр ааба рзынза ахьышәтәыртәґыдықан, уи нахыс уа даанымґылақәа ашныка дцеит. Акраамта иеиґхьшәатуан. Иахьа актәи агәып инвалид хәа дшәоуп.

«Хәбаталион ақнытә азәырфәы Аңсадгьыл рхы ақәырцеит. Урт рыхьз ахаангы хаштра ақым. Еиґаґыло абиґарақәа ирдыруа-зароуп, ирызнагалатәуп, идырцәлатәуп иахьа иґамоу атынчра Аңсадгьыл атеицәа хьырхәа-қәса рыпсы шахтынцоу, урт иадырпшшуаз афырхатцара ишаб-зоуроу Аңсны иагыз Аиааира. Хәбаталион иацанакуаз рахьтә еиқәхазгы ахәрақәа рзыннажит, шамахамзар азәгы аконтузиа имоукәа аибашыра дзалимцит. Еиқәхаз рахьтә, иахьа – Аиааира шәеижәишба шықәса ахьцәра амш ақынза изымаанз рацәафуп, рчымазарақәа ирыхькәны азәырфәы рыпстазаара иалтґәышыейт. Аиааира амш иґацапхьыло рахьтәґы шьардашы аґәабзиара рымазам. Уи цыашьатәзам, рықәра на-скәацпхьаза ирхыргаз ахьантәарақәа рхы ддырдыруейт, ачымазара ґыцқәа цыырыґоит. Абартқәа еилкааны, пату ақәтаны инаргәла-роуп афәр, урт аґырыпшқәа рыла ираазалароуп еиґаґыло абиґара-цәа», - иґәоит Иури Хәатланзиа.

Хәжәлар Аиааира аныхәа рыдныхәалауа аибашыра аветеран иазгәейтәит: «Аиааира амш рыдныхәалар стахуп аибашыра аветеранцәа, хәжәлар зегы. Амшныхәа ду аґыларакәа ахаахаба-уейт аибашыра адәаґы иґацаґахаз хәыццәа ханрызхьыцуа. Уртґы иртахын аңстазаара, аган рәа-варымкит, ршөызцәа ааныжыны хтәыла антыц еибу аңстазаара иашьтамлейт. Аңсадгьыл зхы ақәызтаз афырхәцәа ргәалашәара хцәымзааит. Иахьа агәырбәарей алахьейкәрей зцу Аиааира иаґыло аветеранцәа аґәабзиара наза рәтәашьызааит. Шьардаамта рыпсадгьыл иаґымзааит. Аңсны уаха еибашыра хәжәлар ақәи-мыршәаит. Хәжәлар зегы реи-пш, аґышәара дуқәа ирхысыз аибашыра аветеранцәа уажәына-хысгы уацәтәи хґеиґш иазхьы-цны ршыақәкәа еихыргалар ста-хуп. Аґеиґш ахьчаразы ауасхыр бәбәа шьатцоуп. Аветеран иґәа-баа ихәта ихаимырштыроуп, пату ақәдангы иныкәиґалароуп, ускан еиґаґы ихпхьа шьапцуейт хәа сґәы иаанагоит. Аңсны науна-гза атынчра агымзааит, хәжәлар аиґхьара дуқәа рзыпшызааит».

В. АЖӘАНБА

Аиаиара аламталаз

Азгьы изы имазам, идьруп Агъсны Ацъынцътылатэ (1992-1993) еибашьраан амедиахэшьцэа рылшамтакэа. Урт рхы-рыгысы иамеигза, изылшоз абцъар штыхны, рыпсадгыл ахьчараз рабацаа, рашьцаа, рычкэынцэа инарывагылеит. Даеа цъоуки, доухала ргэы рыбэбэаны амедиахэшьцэа ршэыракеа кны аибашьра амца ашоура ахьцэа иалагылеит. Хыгъхьазара рацаала аибашьцаа еикэдирхейт, аха икоуп, ацхыраара змышэоз аибашьра адэафы, атыгъхэцаа рнапы ишаныз зыгъстазаара иалтцызгьы. Уи даара игэафьыуаеуоп ахэара, ахцэажэара. Убри зегьы ахэшьаны, мацк акэзаргьы ргэы шьтнхырц, ршызцэа ргэаладыршэарац, дара-дара еибарц Ауаажэлларратэ палата еиѣнакааит асасаирта «Интер-Сухум» акны Агъсны Ацъынцътылатэ еибашьра иалахэыз амедиахэшьцэа рзы Аиаиара 30 шыкэса азгэатара аламталаз агэырбьаратэ концерт.

Агэырбьаратэ концерт аартуа, минуткэи аѣымтрала иргэаладыршэейт Агъсны зхы акэызтцаз атеицэа. Анаѣс ажэа лыман Ауаажэлларратэ палата амазаныкэгаѣ Гэыли Кыычба. Аибашьцаа аветеранцаа ирыдылныхэалеит Аиаиара 30 шыкэса ахьтра. Дазаатгылеит аибашьра ацэахэаѣы ишаадырпшуаз афьрхатара, агэымшэара. Илхэейт аибашьцаа рыхэракеа шдырбьоз, ргэы шыкартцоз, дара ишырбьозуоу аибашьцаа ргэы штыхны еибашьра иахьцоз. Иазгэалтэит ас еипш икоу айгъылар аиѣкаара зыбьозуоу, аветеранцаа рызцааракеа рзы Ауаажэлларратэ палата акомиссия иахагылоу аибашьра аветеран Даур Агрба, Гиви Камыгэ-ипъа ичкэын Агъсны Афьрхатца шиакэу. Иара убас иазгэалтэит, Ауаажэлларратэ

палата ишалюу 14-ѣк аибашьра аветеранцаа, урт рахьтэ хэык – «Агъсны Афьрхатца», «Агэымшэаразы» амедал занашьоу шырацэоу, «Леон» иорден занашьоу гъшьѣк шыкоу. Илхэейт, дара ирыдыркыло ауаажэлларра ркынтэи ашэкакэа рыла ишубартэ, ауаажэлларрей дареи агэрагара шрымоу. Иара убас илхэейт агэырбьаратэ концерт акны иргэаладыршэарц шау алахэейкэцагагэ мшкэа реипш, аибашьра ацэахэаѣы икалалоз алафзцыз ахтыскэагьы. Рызбахэ лхэейт аибашьра ацэахэаѣы зхы иамеигза, аибашьцаа ирыцыз ажурналистцаа Екатерина Бебиа, Тали Цъопуа, Емма Хэацбаа.

Анаѣс ажэа иман Агъсны Ахэынцъкэра Ахада Иусбарта аиѣабы Абесалом Кэарчиа. Уи Агъсны Ахада Аслан Бжьаниа иааишьтыз адныхэаларатэ шэкэы дапъхэейт. Иаргы ихьзала итабуп хэа реиэхэейт аибашьра амѣа ианысыз ахэса зегьы, урт икартцаз аагъсара ахэ дара ишхараку, Агъсны жэлэр зегьы ишырхамыштуа.

Ажэахэакеа кэзцоз иреиуан Ауаажэлларратэ палата алахэыла Сократ Цыынцъал, Агъсны Афьрхатца Кама Лашэриа, Агъсны Рагъхьатаи Ахада Владислав Григори-ипъа Арзынба ихьзэ зху аибашьратэ фьрхатцара амузеи аиѣабы Мзия Беиа, ажурнист Екатерина Бебиа, Агъсны Афьрхатца Отар Ломиа иара убас ирацэаѣны.

Анаѣс аныхэатэ концерт акны икэгылоз рхыпъхьазараѣ икан Агъсны Жэлэр рартистка Лиудмила Гэым-пъха, Агъсны Жэлэр рартист Заур Зыхэба, авокалтэ-инструментэ ансамбль «Гэында», акэашаратэ гэыпъ «Нартаа», ашэахэаѣ Авто Концъариа, агэыпъ «Анатрио» ухэа егыртгьы.

«Аибашьѣы дзаазаз агара»

Ааигэа аказартатэ платформа «Гэыма» ицэыргакэцан Агъсны Ацъынцътылатэ (1992-1993) еибашьраан итахааз атеицэа гэыпъѣк злараазаз агаракеа. «Колыбель, выроставшая война» ахьзын ацэыргакэца. Ари ацэыргакэца еиѣкаан Жэлэрбжьаратэи агъсуа-абаза конгресси С. Дбар ихьзэ зху Агъсны Ацъынцътылатэ еибашьра ахэынцъкэратэ музеи рыбьозуоуала.

Ѣымш имѣагысуаз ацэыргакэцаѣы, дарбанызаалак дхэычума-ддума дымѣахытцэи иблала ибар илшон, Агъсны Ацъынцътылатэ еибашьраан итахааз дзаазаз агара, ихьзэ-ижэла, насгьы иахьзыркэаѣны дахьтахаз атыпъ ахьзырбан. Ацэыргакэца 30-ѣк афьрхатцаа ирызкын. Урт рахэ икан «Леон» иорден занашьыз: Аслан Тарба, Батал Аршьаниа, Адгэыр Шамба, Цыыр Хагба, Гэырами Алики Багэтелиаа, Геннади Цыыкырба, Руслан Цэеиба, Амиран Царгэыш, Руслан Цыынцъолиа, Адгэыр Цыышба, Адамьр Барццы, Алхас Гьэрзмаа, Рауль Гэбаз, Аслан Аргэын, Сергей Хамыт, Даур Шамба, Мураг Гамисониа, Даур Ахба; «Агэымшэаразы» амедал: Вита-

ли Агрба, Астамьр Аншба, Иура Цыынцъолиа, Артур Барццы, Нугзар Акаѣба, Рауль Дбар; «Агъсны Афьрхатца» хэа ахьз рыхтцоуп: Василий Чачбаиа, Цъон (Сникерс) Бжьаниа, Радион Цыынцъолиа, Игорри Мариней Таниаа, Темьр Губаз, Рафаель Царгэыш, Рауф Цыыкырба; аибашьраѣы агэымшэарей афьрхатцарей аазырпъшыз Родик Барццыи, Арзаабей Барццыи.

С. Дбар ихьзэ зху Ацъынцътылатэ еибашьра рмузеи аусзуѣы Гэыгэыца Цыыкырба илхэейт: «Еснагэ агъсуа милат ркны агаракеа ацкэ ду шрымаз, хыкэкыс ирымаз убри аарпъшра шакэыз. Рагъхьазакэны Гэдоуэа амузеи аѣы Агъсны Ацъынцътылатэ еибашьра Аиаиара 29 шыкэса анахытцауыз ишзыррэгэахьз зыгъсы цоу аибашьцаа ргаракеа. Уажэы аказартатэ платформа «Гэыма» изыргаз агаракеа аибашьра ацэахэаѣы итахааз ргаракеа роуп». Лара илахлахэаэ ала, изыргаз 30 гара, кытацыпъхьаза зцоурых зхэо шракеу. Иара убас иазгэалтэит зегь рапъхьаза агара амузеи иазтэз зычкэынцэа тахаз Иуреи Руслани Цыынцъолаа ран Римма Аиба шлакэу.

С.САКАНИЯ

Артиом Мыстаѣа-ипъа Анкэаб далааит зхэоу еикэшэаз, еинтэыла икэз, унеишь-уааишь ззырхэоз атацэара. Анкэабаа аибашьра закэу, уи иацу агэак-цэакра лымхатасла ирмахацызт. Ацъынцътылатэ еибашьра Дузза (1941-1945) аан Анкэаб Мыстаѣа ипъацэа ѣыцъеи, иашьа ипъеи, ипъха Евгенией еибашьра икан. Рыпъшьѣкыгьы, Анцэа иѣшьаны, рыгъсы таны ихынхэит. Ѣыцъа ирыман ахэра бэбэакэа. Руазэк Сталин икынтэи жэаф ркынза ахатыртэ бьыцкэа ианашьан. Зызбахэ хэмоу Артиом Анкэаб иакэзар, уи ускан дхэычын, икэра ацэанакуамызт. Аха иапъхьака уигьы даеа еибашьрак изыпъшызаарын...

Ацъынцътылатэ еибашьра Дузза еилганы, атынч гъстазаара иахьынхэыз аишьцэа, аишэшьцэа, атцара дукэа ирылганы, иагъсоу уааны рыуаажэлэр ирылагылеит. Икоуп атцэарадырра аусзуѣа, ацоурыхтцааѣцаа, амедицина аусзуѣа, атехнологцэа, арцэаѣцаа. Мыстаѣа Анкэаби ипъшэма Кэакэа Матуа-пъхаи рыѣѣы хшара реитцыи Константин (Котик) Анкэаб агъсуаа рахьынтэ зегьы рапъхьа атехникатэ тцэарадырракеа ркандидатс икалаз дыруазэкын.

Агъсны Ацъынцътылатэ еибашьра ианалага, ари атацэараѣы азэгьы иеѣхьеймикит. Ацъынцътылатэ еибашьра Дузза иалахэыз Анкэабаа рыхшара хаибашьра иналагылеит. Зыкэра интысхьаз Артиом Анкэаб иакэзар, сара сыкэра уажэшьта иацэанакуам хэа иеѣхьеймикит. Избанзар, уи кэзшьас иламызт аамта хьантэкаа раан аганахь дгыланы агъшра.

Артиом Мыстаѣа-ипъа абжьаратэ цара иоуит 1947 шыкэса рзы Афон-Ѣыцтэи абжьаратэ школ акны. Иара убри ашыкэсан дтэлоит Москватэи автомеханикатэ техникум. Уи кэѣиарала далгоит 1952 шыкэсазы. 1956 шыкэсазы – Москватэи апартшкол. Ашьтахэ аусура далагоит Москватэи аобласт акалакэ Иваново икэз амашына-трактортэ станция анцънынр хадас. Уака аус иуан 1959 шыкэса ркынза. Убри ашыкэсан Артиом Мыстаѣа-ипъа ипъсадгыл ахэ дхынхэуеит, аусура далагоит Акэатэи автотранспорттэ наплакы анцънынр хадас, уи аамышьтахэ – атаксомотортэ парк аиѣабыс. Артиом Анкэаб иуурагы итарэгы еилагзо далгоит Кабарда-Балкарятэи Ахэынцъкэратэ университет амеханика-технологиятэ факультет. 1988 шыкэсазы Артиом Анкэаб далырхуеит Жэлэр депутатцэа Акэатэи рыкалакытэ Совет адепутатс. Агъсны Жэлэр рфорум «Аидгыларэ» аиѣкааѣцаа дыруазэкын, ианышьаѣкыла нахыс уи далахэын. Дтаацэаран, ипъшэмапъхэыс Бабусиа Григори-ипъха Цыыкырбей иарей ираазон ѣыцъа ахшара.

1988 шыкэсазы Жэлэр рфорум «Аидгыларэ» Акэатэи акэша аиѣабыс икэз Валери Кэарчиа хэниѣцэажэоз ихэейт:

– Артиом Анкэаб аибашьра ианалага мацара акэзам фьрхатцацэс ихы анааирпъшыз. Уи агъсуа жэлэр рмилаттэ-хакэйтратэ кэпъара иадхэалаз аибарххаракеа зегьы ркны иара дубон. Артиоми сарей 70-тэи ашыкэскэа раахыс хаибэдыруан. Аха еиѣа хэнеизааигэаха, ибзианы хэнеибэдыр, «Аидгыларэ» аиѣкаара ханалага нахыс ауп. Жэлэр Рфорум Акэатэи акэша акны апрезидиум далан. Абринахыс иарей сарей хэхьцэлакыгьы хацын. Иара акэзшьа бзиа илан: дыццэкомызт, ииэхэо агэра угартэ ихэон, игэы разын. Ажэлэр рус азы ихы деигзомызт, ипъсы деигзомызт, пьарала-шьарала ацхыраара ду кэитцон. Цъара ицэтэума, иаатэу-

Ажырынхэа ауха, 1993 шыкэсазы, Аацы ақытан, Алра ахаблэ инхо Анкэабаа ртаацэара ду изыпъшын раб, рашьа Артиом Мыстаѣа-ипъа Анкэаб уажэымзар уажэы даауеуит хэа. Ус ишыпъшыз асаат ахыцкэа жэаѣа инархысны аѣынахеит...

Аибашьра цон. Агъсуа жэлэр ашьаарцэара илагылан. Айеицэа рхы акэырцон Агъсэдгьыл. Аха агъсуаа нацънатэ аахыс ирымаз аныхэакэа азгэартон, ргэы карыжьюамызт, ргэыбра ѣыцэаазомызт... «Ажырынхэа ауха аѣны скалоит», – хэа зейхэаз Артиом Анкэаб итаацэагьы агэыбра рыманы ипъшын...

ма, иара имашьынала хцон, иара убасгы аѣар дырзааигэан.

Артиом аибашьра ианалага уеизгы-уеигы дымцар амуа икамьызт, икэрагы наскэахьан, иехьейкыр ауан. Аха уи дхатцан, дтэка-тэсау акэымкэан, дхатцэѣкын. Артиом зныкымкэа абцъар аагаразы Агъсны антыт дцаны даахьан. Уахэ ицаракеа руак аан, рыцхарас икалаз, абцъар зларгоз ахаирплан аекипажгы иаргы ахькахаз ашьхараѣ итахагэышьейт... – ихэоит Валери Кэарчиа.

Артиом Анкэаб иааигэаны дыздыруаз иѣыза Владимир Агрба ипъстазаара далтаанза хэниѣцэажэоз иѣыза изы ииэхэахьаз ажэа пъхакеа рцыпъцэаха абрака иаахгоит. «Артиом иеигъш икэз ахацэа рцэарта рхы нылатцаны ипъсзом, рыуаажэлэри рыпъсадгьылы рзы итахоит. Артиоми сарей 70-90 -тэи ашыкэскэа рзы хаибэдырит, акырткэеи хэрей хэбжьара ицоз аибарххаракеаи амитингкэеи раан. Артиом Мыстаѣа-ипъа дуаѣа-азан, даамысташэан, аиѣабы иѣы, аитцы иѣы ахнагашьа дакэшэон. Иара дызлияаз атацэарагы нхацэа

шахейт. Зыдгьыл гэакыа, зыѣныка, зыуацэа-зтынхэаа рахэ анеира иахгэагуаз Артиом Анкэаб иѣызцэеи иарей аапъынра, маи 9 аенынза рышьха гэакыакеа иргэытцахэааны ирыман...

Аапъынра анааи, асы анызыт, иаагъшит ацакыа ианкэаны аиѣохаа итамхэакеа икахаз ахаирплан. Агъ-

сыбаѣкэа рылбагаразы идэыкэлейт Артиом икыта иалтцыз, ашьха амѣакеа бзианы издыруаз абыргэа. Урт дрыцын Артиом ичкэын Зураб

Ажырынхэа иахьымзэз

нагакэан, уаѣышьала ибеиан. Артиоми сарей зныкымкэа Нхытц-Кавказка хэиццэахьан. Абазакеа «Аидгыларэ» анеиѣыркаауыз аизара ду хэалахэан. Иара убасгы ускантэи аамтазы ауапъсқэеи аингэышкэеи рыѣоуцкэа ицоз аилаѣеиласракеа ркны иахьынзауаз ала бжьаказэаѣны ихы ааирпъшит Артиом. Аибашьра ианалага, уакагы аганахь дымгылеит. Иѣызцэа ицны, дцаны ахаирпланла абцъари ааигон. Аха, иацъал дзацэымцагэышьейт».

Сентябр мза, 1992 шыкэсазы Агъсны аиѣабыра рыдцала Артиом Анкэаби Геннади Аламиеи рышьтэуеит Нхытц-Кавказка, абцъари ацъапъхэани реиѣыршэаразы. Анаѣс, Артиом Мыстаѣа-ипъа иѣызцэа ишазгэартэз еипъш, абцъари ацъапъхэани раагара ахы кын, ауадаѣракеа, агъынгылакеа шыкэзгы.

Абцъар аагаразы Грозный акалакэ акны икэз Артиом, ишакэхалакыгьы итаацэа иеремеидейт, иреиэхэейт, ажырынхэа ауха аѣны дшыкэлоз. Иара ихшара ирхэоит, уи ажырынхэа еиѣышьыоз ныхэак имамызт хэа.

Ианвар мза 9, 1993 шыкэсазы Грозныйтэи Артиом Анкэаби, иѣызцэа Иура Акапови, Акэатэи адельтэплан аclub аиѣабы Иура Таргашови, ахаирплан аекипажи пьрит Гэдоуэака. Ахаирплан шыгърыз здыруахы аматцуракеа, иара убасгы ауа-тауы пъшын уажэымзар уажэы ахаирплан тэоит хэа. Аха... Аха, ускантэи аамтазы ари ахаирплан итаз зегьы, Артиом Анкэаб дназлаз ари аду-неи акны ирзыпъцэаз аамта аангылахьан. Аамта ангылахьан Артиом Анкэаб инапы иахэаз асаат акынгы. Уи асаат иахэа уажэраанзагы ихшара гэаларшэагаз итэахны ирымоуп.

Хабарда ибжьытэз ахаирплан рыпъшауан мчыбжьык инарзынапъшуа. Аха, азын агэтань, ашьхараѣы ахаирплан агъшаара залмыр-

Ш. ТОРЧУА

Уара урызшышам, Аңсны!

Абаза фырхаца – Аңсны

Агыр Альберт изы ажэа

«Дызустааалак адунеи дана-акэлаалак, ажэдан икыдлоит иецэаа, данцлак – икашэоит», - рхэоит.

Уи цабыргытэкабар калап. Аха абзиареи ашзареи рзы зыпсы азта ауаши ицстазара даналтлак, ииатэа иаразнак икашэазом, иара ицымхарас инхоит, дьтраамтэа иецгэ икэалыкэауеит, ипцоит. Уи ауаа ргы дахынзатоу, дахынзатгэа-лашэо иецэаагы капцоит. Зыпстазара уацтас ишахэоу еицш изыызго рзы аецэа шапшауа ипчалашт. Хара шыахыла иаацэагы иахэацхо игылоуп иахыа зызбахэ схэарц иста-ху ачкэын иецэаа. Уи иара идунеи ицсахыеит, икыафэын уи ицстазаара-ратэ моа. Зықарахэ инеини ицсыз пьтэык ирылымшаз илшеит иара...

- Хара хаикалацэан, еицэаза-ит, ацара еицэацэан. Аха уи идунеи хэапшышыеи ихэыцреи рыла хара дхаицэабызшэа акэын дшыкэз инакэзаалакгы. Мап, уи ацхыагы-лара дашытамызт. Имч ала дьгэа-заргы шыардашык хаастагы, уи ихы иаирхэомызт. Иажэагы, икэз-шыагы тынча пшышала акэын дшыкэз. Ишыкалалакгы иарбан усзаалакгы зеггы хапхыа дгылан. Иахыабалак дапхыагылан. Иажэа деижэомызт, ииэхэз наигзозар акэын, дызлагаз аус ацыхэтанза инаимтго иаанижэуамызт, ифызэ изы азыршы дтагыларц дхыиан - рхэоит Агыр Альберт ацсуа кьтэафэ ицызхэз икэлацэа.

- Уи даныхэычыз инаркны иани сареи хгэы иамыхэаша акгы ка-ицэаомызт. Ус зысхэо зынза дтын-ча, дымтысцо, ифэ аамыртуа, иаххэо дахымцо инакэзаалакгы дхэзтаауа дыкан хэа акэын.

Мап, алишэа гэгэа иман, ииэхэоз хэан, аказшыа чыда иман, дшыгыр-гы игэы итеикыз наигзозар акэын. Ацыхэтанза уаапшыр, иара ииэхэз иашан. Убри иабзоураны игэра аагон, хгэы изыуан. Сара схаца сизы-разуп, ицсы ахынзатэз зныкгы амц сеимхэеит. Амц ихэеит знызэацкэ – Аңсныкэ данцоз. Даяэацара ускэа рцыхэала дцоит хэа хаицэеит иани сареи, ирласны дгэежэуеит хэа.

Сгэы бжэабо, гэымыфрак сыфунцка италашэа саакалан, исхэара сзымдыруа сиязтааит: «Убри шыапы укыз аоны аргы-лара ишыбжақатцоу иныкыны уа-бадэықалауа? Уалгар иахыуаху уцарын. Сара уеиха зыкэагыгуа дсытам. Убри узымдырзои?» - схэеит. «Издрыуеит, хэб ихаахэеит, - пшы-шала днасыхэацши, - сынхэом». Иашоуп, днымхейт. Аха... ауапа икэыршэны дысааргеит.

Уажэы сара акыр схэеуеит: «Из-бан уи уака дызцаз? Аңсны еибашыа акыр рыртоит хэа аухэан-схэанкэа иаханы дцама? Мамзар, хатцара Катцаны ихыыз рхэарц итахызма? Аха сара издыруа сычкэын иакэзар, анигы-аригы дрышэа-мызт. Ишыкоу ала, игэы дагеит, илахы

дагеит... Сара сычкэын убри знык сахыжэаз азы шыта датэсазом, ианасыжыт. Зныкгы сгэы итэашэомызт сирцхашыап хэа, избанзар игэра згон. Убри иашэацкэахейт, ирцэабыр-гит. Уахь дахыыз акыр икэзар, анцэа илцха иоуааит, - ихэеит Альберт иаб Мухамад.

- Сара сапсыуоуп, Очамчыра ари-он акынтоуп. Ацыхэтанэи аамта-зы сара абра Московски ахаблафэ сынхоит. Абрахэ исгэарцханы са-азгаз сашыа иоуп. Убригы абрака дынхоит, Кэбинаа дрымажэуп. Агыр Альберт итынхацэақэак ахаблафэ инхоз рыкны данааи хаибадырит. Убри инаркны хаишызэахейт. Аңсны аибашыра ианалага, сара иара-знак уахь сцеит, Альберт акгы иа-сымхэазеит. Убри азын нас гэгыбган ситон. Абрахэ знымышкэак рыла сааны саныгэежэуаз иаргы дсыц-цеит. Иара идагы хык абратэикэа хацны ицеит. Гэдоуца ханнеи дара аштаб ахь иназгеит. Альберт уа дынрыжырц ртаххейт, аха имуит. Сара сахыкэз Очамчыратэи агэып ахь дрылалейт. Автоматгы ихла

цапханыла итэыз рартмаккэа рызкэынцэа, еишэагыла, амфэаэста тшэа ианыланы инеиуан. Цытрак инеихан еицш, иаацэылашо иалагеит. Амфэаэста аганкэа ркын-тэ иубартан ахэкаа. Ацстахагы иаха-иаха итагахон.

Ацкэынцэа реицарафэык фымтэақэа, дызустааалакгы акы дазхэы-цуа инеиуан: урт иахыа аибашыра гэгэа рзыпшын, уи зеггы ирдыруан. Аибашыра – еибашыроуп, уафы даламзкэа инхом. Абартэ инеиуа ацкэын-цэа хазынақэа, ацкэынцэа цшзақэа рахытэ иахыа итахо, имгэежэуа шыка-ло еилкаауп. «Иахыа итахо сара соума?», - хэа дызустааалак дхэы-цуазар каларын... «Ашэара ззымды-руа ауафы» - анырхэо, арт ажэақэа сара сзы иччархэуп, лафушэа ауп ишысынура. Ашэара ззымдыруа агаза иоуп, ма зхы иакэйтэм ак-гы ззеилымкаауа иоуп. Сара схаца ишэасхэап: «Сара Аңсны саныкэз, рапхызатэи аибашыра саналацш, ана-ара ахысыбжэуа адунеи зегь дьрбго, ахкэа сывкэо, арткэацкақэа ааигэа илжэо ианалага, азнаказы,

«ицшааит». Агэып иаразнак дьр-гэацхейт уи: ахатара шилаз, ала-мыс шилаз ааирцши. Иааирцшуа акэын, иара ус даазан. Уи зеггы бзиа дьрбон, игэрагы ргон. Хкомандир уск иманы цэара данцоз иара иоуп инижэуаз ихацыпан. Ускангы ус ауп ишыкалаз... - ихэеит Альберт дызце-нымхоз ахэра хыантақэа ирхыркэ-ны ицсы анцоз азы, ешыс икаитэз ацыхэтанэа – ауасиат зейхэаз ац-суа цкэын Кэытцниа Рамазан.

Мыркэыла ақытэа аибашыцэа ргэыпкэа хца еицэаан. Урт руак афэы дыкан Альберт. Уи аены дара кэыс ирыман ацсуа кьтэафэы зтып ылызхыз ақыртэа ирыкэлань, ақытэа та-дырцэырц. Акомандир дыказамызт, аус анагзара знапы ианыз Альберт иакэын.

Ацх хышэашэан, ишэшын, акаагы мачны алеира иафэын. Убла итасуа иумбо илашыцан. Аса-ат хэба рзы агэып кэыларэ иан-цозгы ацэылашара иаламгацызт. Ацкэынцэа абцэар хыанца рыкэнын,

сшэа моу, сыпсы схытхэан. Аиашазы, нас уи зеггы хэычы-хэычла уалашы-цылоит. Аха, сара хык сыкэашэаны сашып хэа акэзам сзыцэашэоз. Сара сзыцэашэоз, акы сыхыыр, бзиа сызбо, исызгэакэоу ауаа агэырца рыстар хэа акэын.

Хэарада, сара ускан исызэырцэуаз ахэыцрақэа ршызоуп Альберти ифыз-цэеи амфэаэста ианыланы кэыларэ ианцоз, рафэал ианапылоз изыхэы-цуаз. Мамзар, рхатцара, ргэымшэара акэу ахаракыра ианхалоз уи ашыжэ ирзауаз ахэыцрақэа?

Агэып саатк акара инеихан еицш кэабыраны, цсымзыраны иаар-тыз тыпк иныкэлейт. Ана-ара атла кэақэа ирызхауан. Егэа апстхэа мачк хызаргы, уааигэара икоу улапш еилнакауа ишахыан. Аброуп зеггы ахыкалаз.

Альберт зегь рапхыа дгыланы днеиуан. Урт инеираны иахыкэз афынза цьтк набжэан. Иаргы игэеанзамкэа дышнейуаз ибла иаатэалаз агэра изымго даакэлейт, иапхыака ихарамкэа ақыртэа

решэахны иштэаз гэеитейт. Еили-кааит шыта изыкэашэаз, акы азхэы-ца аамта имоуит. Дызхэызз ак-оуп: иавтомат дара рахь ахы рханы ахкэа рыжэитцарц. Иарма шыап акы иаблит, дзыкэымгыло иалагеит. Данкаха ашэахь, ишыапы иацэоц ашыа пхэа ишлейуаз аниба еилика-аит дшырхэыз. Уи тла хэычык ашыа-пафэы дышэтан.

Ихы мачк иашытхын, данынапш, ана-ара адгыл рееиуатэны ихысуа иалагаз ифызцэа цыоуки гэеитейт. Ақыртэа рахытэ акырцх еицш илеиуан ахкэа. Апулемиот, автомат, аснаипер хысбыжэуа улымха дьр-дагэон, аишхаа тдырцэажаауан.

«Абри иахыаарту атып афэы зеггы харшыаанза абас хашытэаауа-ма? Акы Катэауп, иаарласны акы збатэуп» - хэа игэахэит Альберт.

Уи зытэака дышэтан атла хэычы иеизгы «еытэахыртэс хэа акгы иапсамызт, ахкэа ихтэаны инка-рыжыт. «Икасталакгы агэып абри атып афэынтэи икэгатэуп, рхы цхыа-кьртэац пшаатэуп, мамзар...».

Шыта, уи акэымзар, азэгы деиб-ганы дшымгэежэуа дыруп. Аха иа-бакоу афэытэахыртэа? Арымарахь уцар кэлазом, аминақэа ыцоуп. Уаргэаралагы уэцом, шытахылагы узыгэежэом, анахыгы-арахыгы аналсыргэйтэа еицш иаартуп атып. Абра Альберт ихышэ мацэысра-ны иаатагэежыт: уцсы нымхозар, уага итархара цсыхэа амазар, ухы уамеизгэакэа фырхатцарала ухы ақэца. Уи иавтомат арожок фыц ата-ны, гэышпыла дышэталан, адгыл иееиуатэны, иеикэырццакны ахы-сра далагеит. Ашыра илаз ачкэын изгэамтэзэит иаргэа шыапгы шырхэахыа. Мачк аганахь днаска-ны, еица иманшэаланы дхысырц азы данеиха ауп ихыаа ибызбызуа, имцаха ихышэ афэынэ ианнеи, иус зейцшрзгы анеиликаа. Аха абра имчкэа аайдкыланы, днышыам-хышгыланы ихышагы дзымхэыц-кэа иавтомат апынца неига-ааигэауа мацара ахкэа ақыртэа рахь ирханы ртыркэара далагеит. Уи, ахы игэатэа иантэашэа, илакыт лашыцахо, ицсы шлышэашэозгы ахысра дафэын...

Альберт чык хэычкэак ршыапафэы дшышэтан, ипсы ааит. Иара иахауан ахысыбыжэуа иаха имацны. Иблакэа анааирт иеит Кэытцниа Рамазани, Адлер афэынтэи аказак цкэын Серге-и.

- Иамузеит, Рома, хуқсаа маншэ-ламхейт, - ихэеит уи, аарлақэа ибжы ицаз мчыла иааго.

- Уеумыртысын, тынч ушытэз, зеггы бзиахоит, - ихэеит Рамазан.

- Хачкэынцэа еибгоума? - дцаа-ит Альберт, ифызэ иажэақэа рцакы ихыгы имгакэа.

- Ааи, еибгоуп. Иумахэзои рхысб-жэуа? - ихэеит ацсуа цкэын, ахэра гэгэа змоу ифызэ игэы иртынчра-зы. Уи зхэоз иаргы ишыапы хэын, рганафэ ишытэз Сергеигы хыцэара дьрхэхан.

- Сагашэымцан, сара уаха сыл-шом ари арыцэара шыкалаз атэы алацажаара.

Ари агэып илаз фэажэи жэафэа шык ркынтэ жэаа-шык тадырхейт. Иаанхазгы ахэра змоуз хэа азэгы дыкам. Ус ишыкэзгы итахаз ршыз-

цэа рыцсыбаф уа инырмыжэеит, ақыртэа фашистцэа рнапафэы ика-ларатэы инымхейт. Абра ари аены Аңсны ахақэитэз зхы ақэызтэз ацсуа, аурьс, акабарда цкэынцэа доусы дахыиз идгыл гэакэафэ анышэ дамардеит. Урт дрылан Ткэарчал-тэи, фэажэи быжэба шыкэса рыда ззынымцэз асанинструктор апоет Саида Деллэагы...

- Хара ихэлаанза уака ац-слымзрафэы хашэтан, - игэалашэоит Кэытцниа Рамазан. - Убраанзагы Альберт ипсы тан. Ахэылдэз асаат быжэба рзы ауп ипсы анихыт. Гэы-намзэарак анышэуамызт уи ихыфэы.

Ипсы цаанза снапы гэгэаза иаа-ныкылеит, хэаа дук зныцшуаз иблакэа рыла ириашаны дсыхацшуа абас ихэеит: «Рома, сашыа, сара уажэы абри аамтазы уара уда суасиат засхэаша даяэзэы дсымам. Уа-азыршы. Икастэз акгы хэаас исы-мам, сахыуаам. Сыпстазара аткыс хэы змоуз даяэа акы сымазтгы, са-меизгэакэа хашыцаа шэзы иаостон. Сзылауэхэо абри ауп: сыпсыбаф абра ишышэоу инумыжыын, сани саби ирызга. Сшатарымтэаагы усы-зрыхэа. Абри саатгы ганы унапы иамгэца, уареи сареи хашыара иаддырганы иныкэа... Абар снапы иахыахоу Альберт исаат...

Ифызэ иуасиат ацыхэтанза инаигэеит Рамазан: уи иара дшыхэызгы, изшыапык шымыхэоз-гы, дхэазо мацара Альберт ип-сыбаф алигеит. Агоспитальгы дьрышэтамтеит, акастылкэа кны, Ацсуа кьта дрыцны дааны иара инапала анышэ дамеидейт.

Гагра ааигэара аибашырақэа цон. Уака еибашыуаз абаза цкэынцэа срызцеит енак. Игэалашэоит, урт ру-азэк (исцэеиламгозар, Албыраантэуп, Ганшкэа Али иакэап) абас сеицэе-ит:

- Ишсахэз ала, хтаацаагы ху-суртэаагы ааныжыны, ххатэ ускаагы ишбжақатэз икажыны хашыцаа хрыцеибашырц абра хэахэаз азы уахь цыоуки хгэзаны хрыпхэазоит, иахыччоит.

- Икаларгы калап зхатэ ус ада ари адунеи акны акгы иашытам, зымгэа иазхэз, зкацтэ кылышыы, зыхытэы хапыцкэеи зымпорт машынакэа рденгыр зхы кылтырцшеуе, царты-шала «ацара катцо» идэықэу цыоуки шэыччарц, - схэеит сара.

«- Аха дара роуп шыжыгы инаркны хэлаанза изыччэатуа, аччархэкаа. Хара хэжалар ахаангы ишэыч-чашам, инакэызаалакгы ргэаду-рақэа шэоуп. Хэжалар рхы иладу-хашт (илахэхоит) Агыр Альбертгы. Уи ионы ибжақатэны инхазаргы, ауафы уалс иду наигэеит. Абри адунеи акны имацым азалымдарақэа ахыкоу, изшыхауа абицарақэа рымэа арлашоит, хапхыака игыло иара иецэа – афырхатцара, апату, ала-мыс рьецэа акэны.

Иацданы исхэаша абри ауп: цыхэацэара змам еибашыракгы камлацт. Аңсынгы аибашыра зным-зар зны еилгашт. Излеилгашагы аиааирлоуп, сара схаца уи агэра ганы сыкоуп.

Мыщ КэАРЫМ
Агазет «Абазашта»

«С-солдат, уфэацхыа схырхэоит сара»

аибашыцэа млак-хытэа иадмыркырц, ацэкара икыдцаны зыпсы тырху-аз ақытэафэы. Ахтэацэа здызкылаз Абзып кьтэақэа ахэсеи ахэычкэеи рыла итэит, ахацэа усгы еибашыуан. Ах, анацэалбейт, икаларызешы хэа, хапшын уахи-ени. Цытрак ашэахь Ешыра ақыртэа танкэа алалейт хэа ажэабжэ баапс нашит Ацандаранза. Игэалашэоит, Мидара адэы агш тлақэа рытэака хгыланы хкыызкы-зуа ханцэыуаз. Урт афымшкэа рыб-жэара хзыхыкэа инаваршэны икалейт афаха-фымтэра, уаф дызым адгы-лафэ иахыа ишахэауп амэафэа зхагы-лоуи ацэар зхарсуа ахатэынкэа.

Гэымстэаи афронт, ари Аңсны аибашыцэа агырак еидызкы-лоз, ихадаз фронтын, аха Ешыраа еица ирыхызмзгны иршыон, цхыака ицатэуп анырхэалак, ацхыа инагы-лан рфэнархон. Жэытэ-натэ аахыс хэжалар рфэы икоуп абри ашыза ахэамтэа: «Ешыра хатэа дгылулуп» хэа. Урт ауаа нагакэеи ахацэа гэгэакэеи азэыршы саргы сырхануп. Урт ир-

цыркэоуп иахыа ххакэитэра лаша иацаиоу 56-шык Ешыраа хтэеицэа дауапшыкэа.

Урт рыхэала икэацоу мачуп макэа-на, ихэам ирыхэтоу ашэа. Уи ихэалымшэа ауп, ачкэынцэа, хатэашэымцан! Иреицгы баканы икалоит, дара рхы зкэырцэз аус хара ипхастахамтэыр.

Шака быгэагоузеи ацсуа ан, шака идузуеи бдоуха, бара бхак ауп еицэзырхэз Хапсадгыл! Хара хытэафэы икоуп жэ-шык хабарда иб-жэызыз ачкэынцэа, 32-шык атынч уаапсырагы ахы иаддыргейт хагацэа. Хытэафэы дыкоуп Сатанеи, ана-ахақшэафэ, пшышык эцацэа ххакэитэра лаша иацаиоу Тома Афэцэа.

Ешыра хатэа дгылулуп – даяэзнык-гы итысхэаауеит сгы. Абас згэыжэла гэгэоу ауаа ахынхо ад-гыл афэоуп дахыц хэибашыра апыца Аңсны Афырхатэа, Аңсны Рапхэатэи Апрезидент, жэлары зеггы зыгэра ргэз, Аиааира дугы зчапаз Влади-слав Арзынба. Уи хапсуа жэытэ то-

урыхи ххыпшымраз ақэарейи иа-лейсеит илаша-лашо исахыа.

Хара хнеилароуп адгыл абзиабара шхацу, хэзнапык иакызар абцэар, егы иакызароуп акэатэна, абракагы жэафыхыркны хайдгыламзар халша-рақэа мачхоит. Аибашыра ирацэаны иаууп агэамсам. Уи анафэ афэры-цэарейи аееилыргарейи аамта рацэа атахуп. Имарамхейт напысргэйтэа азна икоу ажалар хзыхэангы уи аиаша акынза анеирагыны. Шэахэацш иахытэи хтагылазаашыа шыкоу: хца-бырг ааста хамц еицэуп, хаира ааста хэпсра еицэуп, хгэабзиара ааста хгэамбзиара еицэуп, ххэынцэара ауадафэра ду итагылоуп.

Абартэа зеггы хымцада ирызхэыцтэуп!

Сара сеибашымызт, аха еибашыуаз ачкэынцэа азэыршы ргэы иаланы ирхэо сахахэеит иашам ахашырақэеи алкакэеи шыкэцэз абракагы. Аибашыра ааигэа ика-мыз «агэымшэакэеи», «леуан-рааи», «афырхэаеи» сара сзыхэан

шэацэафэыгақэоуп, абри афызэ шэы иатэашэышэазар шэлыцсахы-шэашэақэоуп, шэа шэкынтэи бзиа-рак сазыпшы. Шэара илашэыркэит аибашымы иахэтыр. Дара шэре-ицшуп, шэагырейцоуп убри афызэ «аус бзиа» рзыкацэзгы.

Абартэа иаарымадан исхэар стахуп ишиз сара сзы идеиа фыцк, «Ахатэа-ихатэа» хэа иалкаазарц шар-да зыбаба рацоу аибашыцэа. Ашэеи алагырзи рылахэмарра азэгы азин имазам. Иказар изхаштыз Лататэи трагедиа, Марттэи ажэыларэ, Очам-ыра адесант азхыцтра, Рада хычы ишлызныкэаз ақыртэа фашистцэа? - иуасхэоим, уареи сареи хаймоа-лацаам, сара сыпсы ахынзэтоу исыцуп урт рхэаа, Сеибашымы, с-сол-датгы зеггы дрылыхэахо дхараску-еит, исхэоит, еитэсхэоит еицдыруа ацаахэақэа:

С-солдат, уфэацхыа схырхэоит сара, С-солдат, уи суалуп сара!

Аиааира нагзаны Анцэа икаитца-ит, Анцэа хиргэыргырааит абри акара игэакхэоу ажалар!

Лиолиа ТЭАНЦА
(аизга «Сышэа» акнытэ).

Аиааира – 30

20 шықаса рыңнуықала, журналист иахасабала хаҗала, аибашыра аветеранца ирыкны акыпъхъ иазсырхиахъо астатиқама маҗым. Аха урт ркны, шамахамзар, сьуацеи-стынхациеи рызбахъ азатгьылар цаафас исымамызт. Аңсны Аңыныңтыәлатә еибашыра иалахъыз, аха уи амцашыра еибганы иалцыз саб Беслан Гәажәба 2001 шықасазы иаамтанымкәан, 56 шықаса дшыртагылаз ипъстазаара даналц ашытахъ, 2001 шықасазы, цәыббра 27 ры итыйыз агазет «Аңсны» (№51-52) акны исыкыпъхьит саб иахъ исымаз ахъа иснарфьыз, уи ихатареи аибашыра адеәфеи дызлагылаз, ихиғаз зныпъшуаз астатиа. Ускан, ААУ афилологиятә факультет ажуналистика айәша, ахпәтәи акурс акны айҗара сцон.

Икалап аңсуайдас ипъшамзар?! «лаб ахъиакау азы длырехәеит»- хәа азәы агәанагара иоургы. Аха мап! Азы авба эласиташа ала саб ихыгыша иацсымйеит, аха дызлеибаркыз иуафреи, ихатареи, илшареи срыцәхьамйит, ишыкәйәғыз сазаатгьылеит.

Азәы сактнйкыарым сгәахәеит, статиа зайәк саб ихъзала афәра, уи изкны сара септш дәеазәы ишлымышо азгәатаны. Сгәы иаанагоит, Аңсадгьыл ахъафәца зегъ рфәпъхъа исыду аяул, саб ифәпъхъа фынтәны исыдул хәа...

Зыпсадгьыл ахъчараз хаҗәна-мыржа игьлаз дыруазәкын Гәдоуҗа араион, Хәәп, ақыта иалцыз Беслан Шәарах-иҗа Гәажәба. 4-өк ахшара раб аибашыра ианалагоз аамтазы, уи фьтгас икәтәны уахыкы итаацәа дрыламтәеит. «Сейтбацәа ахы иәфәгылоуп, сара аоны сышпәтәои, ма ихәу азә дыштысхып (далызгап), мамзаргы аеазәы ианилымшо ихатыпъан сгылап» – хәа ддәкәлеит ихатә бцар шимамызгьы. (Исгәалашәоит Гагра ахақәиттәраан «аоны хәызба дук хаман» иган иаватданы аибашыраа рышты дышхыз, аҗхъа дзыштыадаз абцарда?!). Ускан, абцар зманы, аоны зейтәахны итәазгьы ыкан, урт азәгы изыгәафьуамызт еибашыра ицоз абцар рыҗара, уи ацынхәрас, «зны уаанымгьыло, уара уцар аума Кауцдома» – хәа зхәозгьы ыкан.

Зыпшра шыкәтәтәымыз «зны», «уаштан» - хәа ишыпштәымыз рзеилкаауамызт, аибашыра амца ашыра хазлагьылазгьы зынзымырпъшуаз ракәын.

Цоуп, хара имгакәан, саб абцар инапәфеи иоуит. Уи акәеит, настәи ахатца имфа иара изы иуадафьызт, дызлаазаз, дзышцылахъаз акәын. Хаҗатдас ишаз – ари ауаф, згәы трысны шытахька ихьатуаз дреиуамызт, уи аибашырафеи мацара акәмызт, аҗстазаарафьгы дфьрхатан, еснаг аиаша иазыкәпоз, иашала еибаркыз, уи иағымсуаз иакәын. Аҗа цәгәа ифәпъхъа мыцхәи дыцбаран, аха дызтахыз-иитәхыз

Хаҗала, сара сгәы иаанагоит еилкәаз, насгьы, инамыцхәныгы иласыз, «амца иакәутдар имбылуа» ззырхәоз уафын хәа».

Гьынгы 15-16 рзы, Шроматәи аҗәыларәан, рапъхъа иштыз адца бәбәа шынарыгьоз атәи игәлаиршәеит Заур: «Адца хаман, ақыртәа

гьейлхаргеит уи абжы закәыз, насгьы 4 секунд рыштыах иткәацраны ишыкәз. Беслани сареи, аҗа илхмыршеит иикыз аграната аршәра, иара уа импцәпәахәеит. Абасала, Беслани сареи хпъшәа иабзоурахеит хәызцәа реикәырхара».

Аибашыра атема алацәажәара даналагоз, акыр ишицәыуадафьыз уафы ибарта икан Заур. Избанзар, уи ашәаартцәыра дызлагылаз зегъы асахъақәа ака-кала ибла ихгьлон хәарада. Аха игәалашәарақәа аки-аки еиштыталаны ицәырцуан. Урт агәалашәарақәа ируакуп, уажәы дызлацәажәо ахтысгьы: – «Исгәалашәоит медиахәшыс ихацыз, Мыркәылатәи атыпъха Марина Амқәаб-пъха ахәра бәбәа анлоу, лнапы лыхәра иадкыланы, ергхәа деихо дшааиуаз Беслан ианиба, ифьызцәа дрылтәрааны, али-аҗсы рыбжәра лара лкынза дшыназас. Аҗхәызба дахыкәз атыпъ шәартан акнытә, еиҗа иахыпъхьақыртас, аҗста ашкә, бахараны иахыкәз, ахаларагы ахыцәғыз дхеигәлеит, ахқәа дырцәиҗнарц. Уахь ахалара даара ицәган, ихәу думаны акәым, хара ххала ханхалозгьы тлақ, ма дацк хәцмырхыраакәан ахалара халшомызт. Аха Беслан иага цыбаа ибазаргьы, илшара зегъ еизыркәкәаны ицхыраара литейт аҗхәызба. Ацыхәтәан ихъзейт ацкәынцәагы, уртгьы хәарада, ахәартәага агәыр ухәа ацхыраара лыгырмыжыт, аха Беслан уеизгьы длыдымтцит. Уахык шаанза, ацкәынцәа инеимда-аимдо, ршьамхкәа лытцәтәны иахытәаз иаргы ирытнпъсахлон.

Абасала, амедиахәшыс Марина Амқәаб-пъха леикәырхара ибзоуруп Беслан Гәажәба». Аха уи аштыах, акыр тхьан еипъш, лыхәрақәа ирыкыканы ахәшәтәыртәфеи лыпъстазаара далцит шәшыла хәибашыцәа рыхәра фәзхәахъаз, рыпъсы икәырхара зылшахъаз Марина Амқәаб-пъха.

Беслан аибашыра амца шыра далцит лыпъхала. Ускан, уи иаҗәа иалатданы лассы-лассы ихәалон: – «ахы санамга, уаха ахаан акы сазгом»-хәа.

Адауапъш иафьыз, макьаназы агәамч цәафьыр змаз, 56 шықаса дшыртагылаз икалеит иаалыркыканы машәырла итахаара. Уи, аибашыра аштыах шакәугьы дыштахаз, уеизгьы, еибашыфьк иахәсабала, аибашыцәа рхыпъхъазарафеи ихъз аанхоит, аибашыразы иағьинанашәоуп «Ағымшәаразы» амедал.

Псыцкәала еибашыуаз, зыбзоуралагы аиааира хғаз, урт зыштыз медалмызт, орденымызт, Аңсны икәырхара затәк акәын.

«Леон иорден акәын Беслан икәнагаз» хәа ифьызцәа рахытә изхәақәозгьы ыкан. Аха, иара абас еипъш, рәтеикуан: – «Аорден азы акәмызт сара сзеибашыуаз, хәпъсадгьылы хәжәлари реикәырхара азоуп, уи азы аорден сара сәғәазом, ахацәа зегъы иахуалпъшаны ихәдул Аңсадгьыл ахъчара, убри акәзоуп ихадараны сара исыпъхъазом».

Аҗстазы икәырхаразы еибашыуаз зегъы фьрхәцәоуп, уи азы зыпъсы зтииз икәым пьсра. Ишдыру еипъш, ахатца изы зегъ ирейәу ахъз ауп. Ахъз архара доухас икоу зегъ раткыс ихаракуп, еихәуп.

«Ахатца мышкы диуеит, мышкы дыпъсуйт!» – аха зхатцарамаға гәадурала иахгәлахаршәо, ахааназ иаххамштыа дыруазәкуп аибашыра аветеран Беслан Гәажәба.

Алиса ГӘАЖӘ-ПЪХА

Зегъы – Аиааиразы

Аибашыра еилгеиҗтеи 30 шықаса штцәоугьы уи иалахәыз, иара зхысыз аҗаацәарақәа рзы, чыдала ихьантоу гәалашәароуп.

Арт амшкәа рзы Аңсуа-абаза конгресс аофис афеи, еицырдыруа ажуналист Екатерина Беби лнапхгарала имфацган аибашырафә итахаз ацеицәа ранацәеи амедейхәшыцәеи реицыларәа.

Аицыларәа аартуа, Екатерина Беби еизаз идлырдырит аибашыраан зычкәын дтахаз Ирина Анқәаб-Амқба, итахаз ртоурых лыцеизызгоз Лиуна Шармаҗ, Аида Ашәпҗа, аибашыра иалахәзы амедейхәшыс Нанули Ашәба, Марина Бганба.

Ирина Анқәаб-Амқба лычкәын Дима Амқба 18 шықаса ракәын ихытуаз еибашыра хәа абцар шытыкны данцоз, иара иаб Алиқ Амқбагы деибашыуан, урт ртаацәара ртоурых иазкны илыфхәеит Екатерина Беби Кәтолаа ирызкны итлыжыыз раҗхәтәи лышәкәы аҗны. Ахъаа ду згәытцәахәу ан афрыцхәызба еитләхәоит иаафрыкәафәны лтоурых: «Сынтәа изгәахәтәо Аиааира нагзахааит. Хара ххәыцкәа рхала ракәым итахаз, урт зегъы итамхазшәа иаабоит, хәаиара мцурамхар, сычкәын 18 шықаса ихытуан аибашыра дандәықәлоз. «Сара ашколафә исдырцәхәеит абцар акышәа, ахышәа» ихәеит иара. Аибашырафә дтәхеит, аибашыра аштыах машәырла арткәацга импцәпәажәан дтәхеит иаанхаз лҗа затәгьы. Аҗстазаара нцәон агәәкра ианиаз уи рыенамаданы имфа-сызтгьы. Ирина лыцшәа Алиқ Амқбаи лареи ргәырәа иаиааини дразетит аҗеи Рауль, уи иахъа дьтәфәаншәапны, дгәытгәганы ихәапшуйт.

Екатерина аицыларәа иалахәыз идлырдырит Аида Ашәпҗаи аиурист,

рбандаз хәа акәым хәашытыз, хара хәкәым зыбабаа ыкоу, абарт итахаз рцәбабаа ауп иахмырзша, ускан дачеаки хәзхәыцзомызт, абри тоурыхуп, – абас ихлыркәшоит Лиуна лцәажәара.

Аибашырафә хәтамцхәыстас зхы аазырцшыз Нанули Ашәпҗа лылагырзкәа ддырцәажәомызт, «исцәыхьантоуп даара аныхәақәа рахь анеира, сыбла ихгьылоуп ихәцәтәхаз рсахъақәа. Гәдоуҗа сикәшәеит Оҗар Палаванзиа (Душман), иасхәеит мрагыларатәи афронтахь сцарц шыстахыз, Марина Бганба дысирдырит. Сееикәыршәаны лара лыбзоурала сәеит, ишылашәцыз вертолиотла хәҗрит, хвертолиотгьы еихсит, аха иахма-ахеит, иахәкәеит. Тхьына идыртәеит, уантәи Цыҗардака сәеит, нас аибашыра хәлагылеит. Марина аума лылыршон, Тамштыәи аҗәыларәа далахәын, аҗышәа лоухьан. Лаб ахәра аниоу Гәдоуҗака агоспиталь ахь дгәны дылхәшәтәит, ишәпы дышныкәгылаз дхынхәит арахь, далаеит Душман игәыц.

Оҗар Палаванзиа еизигейт 38-өк аурысцәа, нас аҗсацәагы хәла-леит, уа иалан адыгақәа, цыоуки-цыоуки аңсуаа раастагы ауафара аадырцшуйан, хара аиҳәшыцәа реи-пш иахылапшуйан, ихәтәшы-цуазгьы ыкан. Ацкәынцәа рхәоу еикәшәаны икан, уи ыкамзар хәаиа-изомызт. Аңсуа гвардиә иалаз, Афганистан еибашыуаз, аҗышәа змаз хәамызтгьы хара хәаиаизомызт. Хара хгәыц иатцәшыцуйан зхысхәа-ауа, зны аимадарала ихәзаит абри аҗыпәфә шәнеи хәа, иахәхәрхәаз ханзааиғәаха – ақырткәа хәацәа тәан уака. Нас узтаху абри афьыза узеификауама, хара ихәимхәеит, аха хәихәбы идыруан уи кәзцоз. Ашәкәаа изынарыштыуан, уе-

аусеилыргәо Лиуна Шармаҗ-пҗаи (иахъа амузеиафә аус луйт).

«Аибашыра ацара рылымшазаргьы, аңсуа радио аус ахъауаз иааит хәбашәыхәо хәа, даргьы саргы итахаз ртоурыхкәа реизгара хәицәлагеит. Лиуна лнапала акартотека хәлҗейт, иахзааиуан Лиудмила Халыба, Мадина Аргәын еицхәцхрауан», – лхәеит лара. Анацәа рлатреткәа ргәытәкны инеиуан, нас ицон итахаз ртаацәа рышкәа. Ихьантан даараза уи аус амфацгара. Зыпсадгьыл зхы ақәызтәз идырымкәа инымхандаз хәа.

Латәтәи атрагедиафәи итаблыз рыхъзгьы рыжәларгьы убра азеипш нышәынтра тәтәаны аҗәыуара инеиуаз аҗаацәа хрыцәажәаны рсиа шыақәхәргылеит. Лиуна Шармаҗ илгәалалыршәон: «Зны Кобахыиаа ртаацәарафәи хнейт, хәтамцхәысын даара ан, лычкәын дтәахәгышыеит, «и-Аңсны азы дтәхеит, сизыгәдууп», лхәеит. 1978-тәи ашықәсазы Шеварназе Аңсны дааны даныкәз, дифәгылан диацәажәеит «шәызфәу хыкәкыс иамоузеи» хәа. Ари хара хыбабаа

икәкны, узфәу уақәыц хәа, избанзар, ипшышәа еибашышыа иацашыыцуан. Душман Кәтол хәнеи, даара адисциплина кәиҗейт, иакәымла зхы мфацызгоз зегъы реааныркылеит, аҗапшәарақәа еиҗыркааит, Славик Беби хәихәбы иакәын. Ииуль 2 рзы Тамш әдесан анызхытцуйаз 2-сәтк ухы зыштышәуамызт, хәацәа ашкәл ифәнатәны ихысуан... Хгәыц зегъы хәибганы хәлҗейт. Уи зегъы аиҗабы ибзоуруп. Хара Аҗара хәкан, Тамш, Лабра, Кәтол, хәхырыштыуаз хцон.

Иахъазы сара зыхәо, аидгыларәа кәлааит, х-Аңсны ххәыцкәа ирзаанхейт, икаҗыцааит» – абас ихлыркәеит аибашышы, амедейхәшыс Марина Бганба лгәалашәара.

Еизаз зегъы аныхәа рыдныхәало икәгылеит Иза Хәгба, Аңсуа-абаза конгресс аналпхгагы Тәмыр Реикәа. Иара убас Екатерина Беби лнапәцака апышәа иахысуа асудентцәа. Абасеипъш аипыларәкәа ыканат хгәалашәарақәа рыҗедырфәу-уеит. Афырхәцәа ргәалашәара хара есымшагы иахуалпшыоуп.

Наира САБЕКИА

«Сара сзеибашыуаз Аңсадгьыл икәырхаразоуп»

ауаа рфәи дгәыбылшын, урт рфәи хәтыр дугьы икәын. Иламсы, иуафара хараза ихәракын, аҗсуа тәсла ицназгоз дыкамзар калап. Иеықәтәара, ичеицыкәа, иасадкыларәа ухәа изалшомызт акы илафашыарц.

Хаҗала, сара ас еипъш аҗазшыа бзи-ақәа змаз аб дахысымаз аҗнытә, насыпъ змоу азә сакәны схы сыпъхъазоит, еснаг сгәы иладууп.

Аибашырафәи Беслан Гәажәба далахәын Ака Арзынба лнапхгара зитоз 2-ти абаталион. Ари абаталион еиҗәкан Дәрыпъшыаа, Кәланырхәаа ухәа агәыпъкәа рыла, урт рхыпъхъазара назон 250-өк ркынза, еицыз зегъы Беслан бзиа деицырбон, еиҗабык иахәсаб алагы пату икәырцон, иаҗәа иазызыршуйан, насгьы агәымшәара, агәафьра имаз оумашәа избозгьы рацәафьын, иагыфьыпшуйан. Аҗәыларәа бәбәақәа рыштыахь ианааидтәалалоз «Беслан игәымшәашыа» атәи еибырхәон изгәдуны.

Уи дрылахәын аҗәыларәкәа рацәаны: Шрома ахақәиттәра, Каман агара, Ахбиук атарцәра, иара убас, ахырбәбәарткәа рфәи дыкан: Ешыра, Уз-абаа, Бырцха. Аиааира амш дапъылеит Егры ацхәфеи.

Беслан, ахатца гәы шизтәз, дшеибагаз атәи шыақәирбәбәоит, ицеибашыуаз ифьыза, изныкымкәан ахәрақәа заухъаз, аха урт ириаиз Заур Отырба. «Аибашырафәи зегъы хымфәпъгашыала еипъшым, икоуп излымшо, згәы трысуа, шытахька ихьатцауа. Аха, Беслан урт аҗазшыақәа ицәтәымын, уи илшара хараза ибәбәан, ацкәынцәа аитцәбацәа анихәапъшуаз, еиҗа ргәы бәбәахон, рылшара иацнацон. Агәымшәареи ахатцәреи шилаз атәи хәашыа амам. Аибашыра аганахь ала даара ихы бизаны иааирпъшит. Қәраләгы дхәихәбын, хәгыфьыпшуйан, хәгызызыршуйан, игәымшәаразы, ихатцаразы иахәтыр аабон еицыз зегъы.

АИААИРА АЦЕИЦШ

Аишыцаа – Аңсадгьыл ахьчаоцэа

Ақырта-аңсуа еибашыра хлымза-ах Мрагыларатаи афронт иалахьыз ртоурых шәкәык ианзалом. Иага шықәса царгы, иага пша хаа бжыа-сыргы аибашыра ахәрақәа гьашыа рыкәым. Еихарак угәы тзырзызауа, ихыу-хыуа уцәа ужыи ианыруа гәа-лашәароуп ақәрахымзақәа рых-ызқәа.

Истахуп срыцәажәарц абри аибашыра иалагылаз Гәада ақыта иалиааз шыца аишыцаа Цьамбули (аибашырае дтахеит) Адгәыри Воубақәа. Урт рани раби ирывагыларте зегь рыла ишәхьан аибашыра ианалагыз. Раб Валери, ихшара дрызгәдуун. Акрыура, аламыс, ауафәра, аихабы-аицбы рхатгылара ухәа аказшыа бзиақәа ныкәргон. Убла дызгәыргьон икахәхәа-кахәхәа, цшра-сахыалагы азы ишытахь имгылоз. Урт ииашан раазара лыбзоуран зегь рапхьазагы зшыа иалцыз, занаатла ирцәагы ран – Димона (Амрика) Лагәлааңҟа. Уи лхәыцкәа раазаразы есымшагы атакхькәра ду аалырцшун. Цьамбул аҟацәарафәы ашшара дрейхабын, аибашыра ианалагыз ихыцдуан 21 шықәса, аррамацзура далгахьан.

Хара хьцәажәеит аибашыра ахы инаркны иалсыз, усқан 20 шықәса ирцәагылаз аишыа еитды, Аңсны Афырхатца Адгәыри Воуба.

– Адгәыри аибашыра ианалагыз убаказ, иабауахан?

– Аибашыра ианалагыз Бабышыра аррамацзура сахысуан, аңшыхәратә гәып «Катран» салахьын, еихабацаас ихаман Аслан Зантәриа, Аслан Камкиа, Владимир Анцупов, Темыр Чагәаа. Убрака ихахаит асаат 11 рзы еицш, ақәылашәа Гәыззера иша-аихьаз. Хгәыц дәықәлеит уахь, аха хамәа ркит, аимадара хәцәмәхейт, уи анха, гба хәычык хәашәышәт хәа ихацдәз ахәара лцшәадахеит... 12 саат инарзынашша амацәаз хтәкны хрыман, аиҟахысрақәа цон, верталиотла адәы хәқәцалан ихалахысуан. Хәихабацаа рыбзоура-

ла зегьы хәибганы Кәыдры хәрны, Аздыбжыла Кәтол агәахыи хқылсит. – **Адгәыри, уеибашыра ахы анбаки?** – Аибашыра закәны збейт агәып «Катран» саланы Ануаа рхәы хәныкәтәаз. Уа хәкан ноиабр мзанза.

– Ишымазма абцар, атанкқәа рыла ихажәлаз ага шәызлаиҟаҟагылаша?

– Абцар мацын, аха ес-шыбыжы мазала «хрыцхауан», аахақәак нарыцәуа, абцар хәычы-хәычла еизахгон. Тамшь ашколае аңшыхәра

– Иказма шәгәыцае шәқыта иатәымыз?

– Хара ихәцеибашыуан «Шьаратын» иалаз Аркади Чачхалиа (Ткәарчалтәи), Сосо Аршба. Хара хрылахьын Лабра, Кәачара, Цәгера, Тамшь, Кьатуан рхәкәйтәрақәа, иалыскаарц стахуп ихәцеибашыуаз, зықәра мацмыз ачкәынцәа, ихәцхәагылаз аихабацаа бзиақәа. Убарт иреиуоуп: Пониа Матуа, Ардауан Ашәба, Сериожа Жыба.

Иазгәастарц стахуп, аибашыцаа

ааба аанкылан. Машынак абцар рацәаны ишақәыз ихампхьашәеит. Абцар еинахәлеит. Ихаман танкк, изхыцит адесантгы «Аградкәа» рыман. Хәибашыцаа Валери Гоциа, Валери Ашәба, Рауль Адлеиба, Руслан Агрба, «Катран» агәып «Музыканы» иалаз Вианор Агәаа (Вика) дызлаз даараза ибзиан рхы аадырцшит. Вианор Агәаа арака шынтәны ахәра иоуит. Анцәа ицшышәны, аибашыра деибганы далцит, ианашыоуп «Агәымшәара-

хцәырцит, хангәарта ихәцәеит... нас аиҟахысра тахцәит. Ханхьацүаз Абзаркал чкәынак дахцәызгәышәеит, иахьагы ихабар ыкам, дыбжыазит.

Ноиабр нахыс сара сиасит Гәадатәи аибашыцаа ргәыц «Аңсны» ашкә, нас ибаталионхаз. Уака командирс дхаман Мушәни Ашәба.

Дцьгәардатәын. Даара аибашыра аты идыруан. Дтахеит Лабратәи ажәыларакәа руак аан. Умчкәа анеикарам, бцарла уанеикәшәам, адыррагь уазеикәырхом. Уи ашәтахь Важәа Ашәба дартеит командирс. Q-ротакны ишеит: I ротәа Нодар Ашәба деихабын, II ротәа Нодар Ажыба. Ажәыларакәа аныкалоз зегьы хәиццон.

абцарла реикәыршәара анашгы фәтәыла-жәтәыла реикәыршәарагы цсыхәа змам аоуп. Убрака абык еицш дрывагыланы, фәтәыла-жәтәыла еикәиришәон, аихабы бзиа Витали Инацшба.

– Еилкаауп, аибашыра иалахәу есымша ашәартара дтагылоуп. Аха истахын иалукаарц зегь реиҟа аңсра абла уанцәпшыз ашәымтәкәак ртәы.

– Усеицш иказ ашәымтәкәа зегьы хзы ирацәан. Тамшь июльтәи ажәыларакәа раан 9 мшы атрасса аанкыланы хтәан, убра хара хәдагыи икан, Кәтолаа, Цьгәардаа, Мыкәаа, Ацәжәаа. Душәтәи абаталион БМП-кәа рыла ишауаз, ааха гәгәа рахцәит. Аибашыга машынақәа

зы» амедал, уи еихангы дацсазар каларын, аха аңсәазаара зегьы иреихәу хамтоуп.

– Адгәыри, угәыцае афәр ракәын еихаразак иказ, ишылазма зықәра намзакы?

– Сыбла дыхгылоуп, зегь реиҟа еитды, Гәадатәи арцыс қәыпш Дима Матуа. Уи 14 шықәса ракәын ихыцдуаз, ашәара зыхьызы ихахы иааигомыт, жыларыацхьыза дхаццын, уи диеицшын Беслан Агрба, усқан 17 шықәса зхыцдуаз. Нас Ләтәтәи ажәыларәан залымдарыла итахаз, уи хәца назак еицш дхәлагылан, аибашыра зегь дхәцалсит.

– Сазхьахәыри стахын Кәачара аңтәшәырцәуаз ахтыс, уи

хьантәзма? Шәара шәыда иказма ишыцхрауаз аеа мчкәак?

– Ааи, хәарада, Кәачара аҟарафәы ибзоуруоу рацәоуп Шамиль Басаев, уи игәыц иманы дахәаит.

– Адгәыри аибашырафәы дтахагышәеит уашәа еихабы Цьамбул, ишцәкалеит?

– Сашәа усқан 21 шықәса ракәын ихыцдуаз, хәхьцоз еснагь хыцын. Сентиабр 16, ашжымьтан, Цәгера хәлалейт, амәаду ахь ханкылс, ацәызкәа хауит, сашәа Цьамбулгы дтахеит, шыца рхәит – Темыр Бьтәбеи, Беслан Агрбеи. Ацхыраара хмоузеит, ханхьацүаз итахеит Шармацк (дбыргын, мәанызаас дхаман), Ибрагим Матуа, Ткәарчалтәи ачкәын Пузик Ацынцәал, Аркади Чачхалиа – хгәыц ақынтәи, егирахьгы итахеит 12-шык ркынза. Урт ралгара уадахеит, ахымш рыены ихәртеит. Аиҟәажәарақәа рышәтахь. Хәцсәа гышәыграла ирызынкәеит. Рхәфәсахькәа уафәы изеилымкаауа... Сашәа Цьамбул зынза дуздыруа хәа дыкәмыт, иааигәарагыи снармышәтит, аихабацаа роуп дырәеины анышә дамаздәз.

– Адгәыри, еилкааупуашәа илымкаа аиааира аңылары шүцәыхьантәз, аха зегьы лахьынцәк-лахьынцәк рызшоуп, уабагылеи Аиааира Амш?

Кәыдры ашәафәы хәкан хгәыц аихарафәык. Абрака исгәаласыршәар стахуп ихәвагылаз хөызцәа бзиақәа, еибга-еизыда аибашыра ихәцалцыз. Иаххәап агәымшәкәа: Роберт Жыба, Иура Агрба, Мизан Ашәба, Роберт Ашәба, Адгәыри Шьоуа.

Адгәыри иашәа еихабы Цьамбул дантаха ашәтахь ианашыоуп Леон иорден.

Анцәа ицшышәны, итәфәаншәап мызит Адгәыри Воуба, димоуп аҟеи агаацәа Асхад. 1998 шықәсазы А.Воуба Аңсны Ахәынцқарра Ахада Иуспқала ихцдоуп «Аңсны Афырхатца» хәа ахьз хәрака.

Наира САБЕКИА

Абар мышкәак роуп иагу Аңсны Аңынцәтәылатә еибашыра (1992-1993) шықәса Аиааира 30 шықәса ахыцтра Аңсны жәлар иазгәартарц. Егәа аамта царгы аибашыра ахәаа Аңсны жәлар аҟацәагыпхьаза ирзаанагыз хаштшыа амам. Уи иацыз алабьырц, агәырәа, даара игәагы-уацәоуп алацәажәара. Сара сызза-аҟыларц стахуп, аибашыраан Акәа иалахан иказ бжышыкәса зхыцдуаз ахычы лтоурых.

Гьынран. Аңсышәара мшкәа ықәха ицон. Уи ахәычы Кәтол ақытан дынхон. Хәышыкәса анылхыцдуаз лтаацәа лыкәра ишәцәнам куазгы ашкәа ахь дрышәтит, актәи акласс хыркәшан афәтәи ахь да-ниасуаз ауп аибашыра ианалагыз. Сасра хәа ақалакь ақынтә Кәтолка инеиз, ахәычы ланду лахәшыа Маиа Гәаланзиа-гьхәи лхатца Сергеи Цьопуеи (ипҟстазаара далцхейт) жәамшкәа ахәычы ақалакь лхарбап, хмәтацәеи ларей ааицхәмарлап, амшын агьшахәахы ицап хәа ақалакь ахь дааргоит. Мышкәак аатцүаны еицш, Аңсны Аңынцәтәылатә еибашыра иалагоит...

Ахәычы зыкны дыказ лыцкәын Адамыр Цьопуа (ипҟстазаара далцхейт) ихәыцкәа ақытаракь Гәдоуҟака игарц аниҟахәа, иан Маиа илымит ахәычы лгара. «Уи лзы лта-ацәа рфәы аҟацхькәра сыдуп, сара сыда азәгыи шәнапы данысцәом»,- хәа ралхәеит. Даара ибьатәыҟацәит, аха дрышымцәит. Амшкәа цон. Ахәычы лтаацәа цәыуон, игәырәон, икарцара рзымдыруа игәжәажәон, рхәычы лыхабар рыздыруамызт.

Ахәычы дахьыказ аәнаҟафәгы агәтынчымыра ыкан, анду лахәшыа Маиа дахьхәхьан лмаҟацәа аныргоз

«Хшәымшыын, сшәыхәоит хшәымшыын!»

дахьрыцлымцәз. Ақырткәа танк-ла рыфәны аҟхьа ииасуан. Анашс ақырткәа аәныкә анеира иалагеит, гьсуа хәычык дшыкәз анраха. Маиа ахәычы дылцәахуан. Зны агәыла-ра гыруа быргк лкны, зны рфәны аҟака иәназ аурысцәа ркны. Маиа лыпшәма Сергеи дьткәаны дьргейт. Автомат ашхәа дарганы, амшын агьшахәафәы дганы хәдацәахы ап-слымз икәрыпсеит, дыршырц азы. Аха ифәыза гыруак дидырт, дрымхны ипҟсы тоу-иҟаму узымдыруа дааганы афәны дынижыт. Уи анашс, еихагы игәаф рыман дахьырымшыыз, нас-гыы азьаб хәычы дахьыцәахуаз.

Енак, азьаб илгәалашәоит, илышәталан ишааз. Ақыртуа фашист-цәа ахәычы дыршырц ақәыркит, аха анду лахәшыа дахьзәит, аҟенцыыр ала аурыс гьхәас лахь лышәтра. Дара иазмырхәкәа афәны аәнахысра иалагеит, ахәычы цәка дшыкәз анырдыр, илбаауеит ауадақәа еимырдарц, аха убри аамтәзы, секундкәак рыла, аурыс гьхәыс илылшыршит згәы тқаны иказ ахәычы ашкәп лтартәара. Ақырткәа ахәычы илышәтәз рхәхьгы имааит ашкәп хәычза бжышыкәса зхыцду ахәычы дакып хәа. Уи аены зегь рааста еицәаз хтысын ахәычы лзы. Анашс ахәычы лгәалашәарафәы иаанхейт, аәнаҟафәы афәтә-ажәтә шынцәаз. Лара амла дамкырц азы, зыкны дыказ Маиеи Сергеи акрымфазакәа ирым-маз афәтә хәычы-хәычла илыртон. Иахьыцәоз аәнаҟака ахьта аһан, уахынла ахәынапкәа ныкәон. Аиха-бацаа мыцәазакәа адидала гьхәкәа

лыкәцаны, ахәынапкәа лмыцхарц ахәычы дырцәпшәон.

Убри аамтәзы ахәычы лтаацәа ирахауеит аәнабжә ақалакь иалахан икоу агьсуаа фәыца ахәса ишалырго. Урт Света Савчук-Гьергыиеи Аида Па-

паа-Гьергыиеи ракәын. Ахәычы лан Нина Гьергыиа-Сақәния урт дрыхәоит лыпхәа хәычы лыпҟсы тазар, афәныкәа дааргарц. Лара дахьыкәз атызтып ралхәоит. Уи атызтып рыпшәауеит, аха анду лахәшыа азнаказы рыгәра лымгазәит, ахәычы дызцысцәо здыруазароуп лхәеит. Еицәажәо ианалага, ртаацәарақәа шеибадыруаз агәра анылгә, ахәычы дрыцылтоит. Светагы Аидагы ирыдыз атакпхькәра рдыруан, убри азы еихагыи ргәы итазызон, ахәычы акы лмырхкәа, ақырткәа дрымпыцәамшәкәа лта-

ацәа рахь лнагара иаргәакуан.

Ахәычы дрыманы уахык Турбаза ахаблан Аида дахьынхөз ипҟхьейт. Анашс, Света излахәзеиталхәаз ала, адыршәаены амәа икәлеит Кәыдры ацәа икәсны ицарцаз. Ацәафәы ақыртуа фашистцәа гылан, иргәампхөз дааныркылон, гьытшык рышәтуан. Убрака ахәычы дааныркылеит, дызцыз Светеи Аидеи дәыкәыртарц иалагеит, аха дара ирымуйт, ахәычы дааныжыны шәафәк карымцәит. Света илгәалалыршәоит: «Уи ахәычы лыхәаабжыи лцәыуабжыи, иахьагыи слымхәа итәышәеит. Хшәымшыын, сшәыхәоит хшәымшыын!» хәа.

Убаскан ақырткәа ирылагылаз чын уафәк ирыцхәишәоит, рыхшәыкы идцәла иргоит рышәтаб ахыкәз – Драндака. Ахәычы лыхцәы шыкыруа ипҟаны илыкәын. Лхы инаркны лышәапкынза, лыхцәы гьыртланы дгәартәит, цьара мазак зну шәкәык лгозар хәа. Света лакәзар, сапын хцәахак илацәны илымаз ақәаад бдыц лымхны иахәапшәуан, кыр афәныцкәа иагәылазар хәа. Ауа аиа-шазы акрыфәартцоит, ишәтарцоит уадак афәны. Адыршәаены реиҟабы идцәла дыршәгыи, Кәыдры ацәахь иааргоит. Света излалхәаз ала Тамшь иалсны Кәтолка ицәыртцырц рызбейт. Ацәа ишыкәсуаз хәцакы гьхәыкы уардынла аеы цакны иаауан, гыршәала ахәхәара иалагеит. Ахәычы диазгоз руазәк Аида агыршәа цкәаны еилыкәауан. Уи илархәеит аиҟахысра бжәақәа шцә, ахьызаткәа ишыршыуа. Уи ашәтахь ихынхәуеит рышәтахька,

ргәы итаркуеит ақыта Аңсуа Аҟара-ла шәпыла ицарц, ус иагыкәартцоит. Аха иахьырцәыхәлаз иахкәаны аҟсацәа ахьтәази ақырткәа ахьтәази абжыларцәкәа рцәеилагеит. Шын-тәны ачаирцәкәа ирыкәшеит, амәа рзымпшәаит. Ус ишыкәз, ирбоит лашарак ацәара. Иаапса-икараха иказ харшыуазаргы харшыааит хәа имәахытцит. Уака инхөз гьсацәан. Света рыжәла лгәалашәом, рыгьхәа медехәшыас иказ Мраҟашәаратәи афронт афәны итахаз лымшәы-неижәа ыкан. (Ускан анышә да-мардеит Гәдоуҟа, аибашыра анеилга, лгәаратәкь лыпҟсыбаф ааган). Ауаха уа иаангылт. Ианааша Тоумышыкәа излацәоз амәа ддырбейт.

Кәтол Чааркыт абнала Тоумышыкәа аеы иакәтәан иааз ахәычы лашәа еихабы данылба, лгәырбьара хәа-ак амамыт. Игәалаиршәоит иара: «Абна хәлсны ханцәоз, гыршәала ацәажәара даналага сгәахы еикабит, аха убыскак илыгын, лнапкәа паза, лыблақәа траа, акагь сызламхәеит...». Иахәшыа хәычы диманы ашәта данаатәала, атаацәара ргәырбьара хәаак амамыт, фәыцны диизшәа иа-гьтәыуон, иагьгәырбьон. Уи анашс, ахәычы такәы аамта уахынла дцәырханы даапшәуан. Агыруа быз-шәала дабьуан, нас урысшәала, нас ацәыуара далагон, ус такәаамта...

Абар уажәшыта 30 шықәса цит. Уи ахәычы дтыгьхәеит, аҟацәара далалахейт, аха урт амшкәа иахьагыи лгәалашәарафәы ахааназ илхамышәта иаанханы икоуп. Еснагь лыбла ихгьло аибашыра амшкәа роуп.

Астатиа хыркәкәа иаасыртуеит мазак. Уака зызбахәа хәоу ахәычы сара соуп, абарт ацәахәақәа равтор. **Стелла САҚАНИЯ**

АПСНЫМЕДИА		Ареспубликатә хәынцқарратә усхәарта «Аңсны медиа»	
gazeta-apsny.info apsnygazeta@mail.ru		аҟел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73 аҟызтыгы: Аңсны, Акәа ақ., Ажәанба имәа, 9	
Агазет адцала ифым астатиа ахә аредакция иазшәазом		Аредактор хада Ахра АНҚӘАБ	
Агазет ахә – 20 маат.			